

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний педагогічний університет
Кафедра історії світової літератури та культури

Соловцова І.В.

Антична література
Навчально-методичний посібник
(для екстернів та студентів
Всіх спеціальностей факультету іноземної філології)

Херсон – 2002

**Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний педагогічний університет
Кафедра історії світової літератури та культури**

СОЛОВЦОВА І.В.

АНТИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Навчально-методичний посібник
(для екстернів та студентів
всіх спеціальностей факультету іноземної філології)

Херсон – 2002

ББК
УДК

Антична література: Навчально-методичний посібник для екстернів та студентів всіх спеціальностей факультету іноземної філології.

Обговорено

Схвалено

на засіданні кафедри

науково-методичною

історії світової літератури та культури
(Протокол № 4 від 17 грудня 2001 р.)

радою університету
(Протокол № 2 від 24.12 2001 р.)

Рекомендовано до видання Вченою радою
Херсонського державного педагогічного університету
(Протокол № 4 від 08.01 2002 р.)

Укладач:

Соловцова І.В. – старший викладач кафедри історії світової літератури та культури

Рецензенти:

Литвиненко Л.С. – кандидат філологічних наук

Місяк Н.В. - кандидат філологічних наук

Ільїнська Н.І. - кандидат педагогічних наук

Соловцова І.В.

Антична література. Херсон: Видавництво ХДПУ, 2002. – 40 с.

Навчально-методичний посібник для екстернів та студентів всіх спеціальностей факультету іноземної філології.

© Соловцова І.В., 2002
© ХДПУ, 2002

ПЕРЕДМОВА

Вивчення історії всесвітньої та насамперед західноєвропейської літератури традиційно розпочинається курсом античної літератури. Ця література посідає особливе місце в історії світової цивілізації: антична культура є колискою європейської; розвиток культури Близького й Середнього Сходу також безпосередньо пов'язаний із розвитком античного мистецтва, філософії, науки та літератури.

Антична література являє собою складне і різноманітне явище, в якому всі її особливості мали різноманітний прояв у різні культурно-історичні періоди. На відміну від літератури Давнього Сходу в античній літературі вперше центральним об'єктом художнього зображення стає людина, що і визначило художню значущість, образну змістовність цієї літератури, ступінь її впливу на літератури Нового Часу. У античній літературі відбилися особливості та еволюція художнього сприйняття дійсності, що знайшли розкриття в усій різноманітності жанрових та стильових форм.

Усі споконвічні цінності, що були винайдені античним світом, згодом стають підґрунтям європейської культури, яка незмінно зверталася до античності на кожному з наступних важливих та визначних етапів свого розвитку. Ознайомлення студентів з явищами античної літератури першочергового значення повинно бути спрямоване на встановлення за допомогою викладача перспективних зв'язків з матеріалом наступних історико-літературних курсів, з курсами історії світової художньої культури, історії філософії, естетики тощо.

Вивчення курсу містить певні складності: студенти не мають необхідних знань з давньої історії, давніх мов. Курс вельми осяжний, віддалений у часі від сьогодення, вимагає засвоєння безлічі незвичних імен, назв. Читання художніх текстів викликає певні труднощі: обмежена кількість текстів, відсутність перекладів деяких з них українською мовою, більшість з перекладів російською зроблена ще у ХІХ та на початку ХХ століття. Коли вивчення цього курсу припадає на перший семестр навчання, його засвоєння додатково ускладнюється процесом адаптації до навчання молоді у вищому навчальному закладі.

Мета курсу полягає в тому, щоб дати студентам уявлення про художню своєрідність античної літератури, умови її формування та розвитку, забезпечити на матеріалі курсу основу для розуміння наступного багатовікового культурного процесу, сприяти усвідомленню художньої самоцінності античної літератури та культури, її значення на сучасному етапі розвитку суспільства.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити наступні задачі:

- ознайомитися з основним складом античних міфологічних оповідей та класичними творами античної літератури;
- сформувані уявлення про історико-культурний контекст їх виникнення та загальні закономірності розвитку літературного процесу в античну епоху;
- вивчити закономірності виникнення трьох літературних родів та їх провідних жанрових різновидів;
- оволодіти навичками літературознавчого аналізу на різних рівнях (проблемно-тематичному, структурно-композиційному та ін.);
- окреслити коло конфліктів та художніх персонажів, що складають арсенал "вічних" або "світових" тем та образів;

- сформувати навички роботи із дослідницькою літературою, навчальними посібниками, словниками-довідниками;
- засвоїти основні теоретичні поняття, що необхідні для розуміння античної літератури та культури в цілому.

У зв'язку зі збільшенням обсягу вивчення античної літератури в загальноосвітніх школах, у гімназіях та ліцеях різноманітних профілів вивчення курсу у педагогічному університеті передбачає ґрунтовну підготовку студентів і до цього аспекту їхньої майбутньої професійної діяльності. Тому тематика лекційного курсу та практичних занять визначалася не тільки програмами з античної літератури для вищих навчальних закладів (История зарубежной литературы: Программы дисциплин предметной подготовки по специальности “Филология”. – М.: Наука, 1999. - С.9-32.), але й була узгоджена з державними програмами з зарубіжної літератури для загальноосвітніх шкіл України.

ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

ЛЕКЦІЯ 1. ПРЕДМЕТ ТА ЗАВДАННЯ КУРСУ

ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ПРО АНТИЧНУ ЛІТЕРАТУРУ

Античність як колиска європейської цивілізації. Значний внесок античності в сфері розвитку держави, права, науки, літератури та мистецтва. Формування в античну епоху важливих уявлень про світобудову, людину, творчість тощо. Ідеал “колокагатії”, що культивувався в античній Греції, як один з чинників творчого злету античного духу.

Античне суспільство в його історичному розвитку від родинної общини до рабовласницької імперії (провідні історичні етапи соціально-економічного розвитку античного суспільства). Класична античність як система міст-держав (полісів). Значення полісної моралі для класичної Греції.

Історичні етапи культурного та літературного розвитку античного суспільства: архаїчний, класичний, елліністичний. Становлення в мистецтві слова провідних родових та жанрових форм. Певна закономірність їхнього розвитку: відповідність провідних жанрових форм та проблематики кожному з етапів (IX -VII ст.ст. до р.Хр. - епос; VII-VI ст.ст. до р.Хр. - розквіт лірики; V ст. до р.Хр.- становлення драми; IV ст.до р.Хр. - формування прози, тощо).

Хронологія та географія античності. Періодизація грецької та римської літератур.

Провідні особливості античної літератури. Особлива роль міфології у розвитку античної літератури та мистецтва.

Джерела вивчення античної літератури. Проблема збереження пам'яток античної літератури та мистецтва, шляхи їх вивчення. Переклади, навчальні посібники.

ЛЕКЦІЯ 2. ГРЕЦЬКА ЛІТЕРАТУРА. АРХАІЧНИЙ ПЕРІОД

ХАРАКТЕРИСТИКА ГРЕЦЬКОЇ МІФОЛОГІЇ ТА ГРЕЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДОГОМЕРІВСЬКОГО ПЕРІОДУ

Долітературний період. Культура Мікен та Криту. Лінійна писемність. Міфологічне світосприйняття як найдавніша стадія пізнання світу, на якому переважають образні, чуттєві уявлення про природу та суспільне життя. Синкретизм міфу, що поєднує вигадку, віру та знання.

Еволюція міфологічних уявлень. Періоди розвитку міфології.

Доолімпійська міфологія. Створення світу як процес перетворення Хаосу в Космос. Поняття про хтонізм, фетишизм, анімізм, зооморфізм, фітоморфізм. Розповіді про титанів та боротьбу титанів з олімпійцями.

Олімпійський пантеон. Атрибути богів. Боги та люди: герої як нащадки від змішаних шлюбів.

Поняття про культурного героя та культурна спрямованість олімпійської міфології.

Міфологія як “підгрунття та арсенал” античного мистецтва. Еволюція ролі міфології в античній культурі та літературі: від світогляду до художнього прийому.

Усна народна творчість як початковий етап розвитку давньогрецької літератури. Трудові, обрядові пісні, героїчна пісня як попередниця народного героїчного епосу.

ЛЕКЦІЯ 3. АРХАЇЧНИЙ ПЕРІОД ГЕРОЇЧНИЙ ЕПОС ГОМЕР

Поняття про епос як “примат спільного над індивідуальним” (А.Ф.Лосєв).

Поєми “Іліада” та “Одіссея”. Троянський цикл міфів як міфологічна основа поем.

Історичні відомості про Трою.

Час та місце виникнення поем. Звертання до народної героїчної пісні.

“Гомерівське питання” в класичній філології.*

Особливості вирішення проблеми “війни та миру” в поемах.

Епічні герої “Іліади” та “Одіссеї”. Зародження індивідуальної характеристики в поемах Гомера. Своєрідність епічного “психологізму”: зовнішнє зображення психіки.

Композиційна своєрідність поем: принципи паралелізму, симетрії.

Двоплановість зображення подій. Боги та люди в гомерівських поемах. Образи гомерівських богів.

* Курсивом виділяємо матеріал, призначений для самостійного вивчення.

Художні особливості поем (авторська “об’єктивність”; хронологічна несумісність; монументальність, детальність, наочність описів; використання гіперболи, прийом “ретардації”, епічні повтори, своєрідність епітетів, порівнянь, монументальний віршований розмір). Переклади текстів російською та українською мовами.

ЛЕКЦІЯ 4. АРХАЇЧНИЙ ПЕРІОД ДИДАКТИЧНИЙ ЕПОС ГЕСІОД

Занепад героїчного та виникнення дидактичного епосу.

Дидактичний епос Гесіода. Поєми “Роботи і дні” та “Теогонія”. Перший вияв у давньогрецькій літературі авторського “Я”, автобіографічний характер твору. Поезія повсякденної праці, істини, справедливості, практичної мудрості. Нове уявлення про мету творчості в Гесіода (поєднання “приємного” з “корисним”). Повчання як форма реалізації художнього задуму.

Значення вставних епізодів: перша згадка про жанр літературної байки. Міфологічна концепція світової історії. Трагування образу Прометєя.

Картини походження світу та богів у “Теогонії”. Значення поєми як джерела дослідження міфологічних уявлень.

Пародійна поема “Війна жаб та мишей”. Проблема авторства та часу створення поєми. Пародія на давні образи як свідчення потреби в нових художніх формах.

Становлення жанру байки. Байки Есопа.

РАННЯ КЛАСИКА

АНТИЧНА ЛІРИКА ДОБИ СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІСІВ

Виникнення лірики як роду словесного мистецтва. Руйнація родинних зв'язків, кінець первіснообщинного та виникнення рабовласницького суспільства. Руйнація міфологічного світосприйняття. Лірика - відображення світу почуттів та духовного життя людини. Невід'ємність особистих почуттів поета від історичних умов його часу. Ствердження самоцінності окремої людської особистості.

Різновиди грецької лірики.

Висхідний зміст античних жанрів **елегії та ямбу** в їхній історичній перспективі. Давньогрецька елегія та найбільш яскраві її представники: Тиртей, Солон, Феогнід та ін.

Давньогрецький ямб та його прояв у поезії Архілоха.

Провідні різновиди давньогрецького **мелосу**. **Сольна поезія** Сафо, Алкея, Анакреонта. Внесок "сольних" поетів в розвиток поетичної строфіки.

Хорова поезія та її жанри. Епікії Піндара. Аристократичні основи світогляду Піндара та використання ним міфу для ствердження ідеалу моральної доблесті. Високий стиль Піндара.

Традиції поезії Піндара та "анакреонтична" лірика в Новий Час.

ЛЕКЦІЯ 5. КЛАСИЧНА ГРЕЦЬКА ЛІТЕРАТУРА ДОБИ РОЗКВІТУ ТА КРИЗИ ПОЛІСІВ ТРАГЕДІЯ

Розквіт полісів та ствердження афінської рабовласницької демократії. Греко-перські війни та їх значення в підсилenni полісного патріотизму. Висхідний розвиток культури після перемоги над персами. Акрополь як одне з найвищих досягнень мистецтва класичного періоду. Значні досягнення в галузі архітектури, скульптури, вазопису тощо. Значення театру в суспільному житті полісу. Устрій театру та театральних вистав.

Проблема походження трагедії. Роль ритуальних пісень та ігор на честь Діоніса в генезісі жанру.

Структура трагедії та роль хорових партій у її складі.

V ст. до р.Хр. як період найвищого розквіту трагедії. Есхіл, Софокл, Євріпід - найбільш ушлюблені трагіки, що зробили найважливіший внесок в розвиток жанру.

Міфологічна основа трагічної фабули. Еволюція ставлення до міфу грецьких трагіків, переусвідомлення ними міфологічного змісту. Значення принципу трилогії.

ЛЕКЦІЯ 6. ЕСХІЛ - "БАТЬКО ТРАГЕДІЇ"

Есхіл як "батько трагедії", поет доби греко-перських війн та становлення афінської рабовласницької демократії. Героїчний, монументальний характер драми в Есхіла.

Глобальність конфліктів Есхіла: людина та рок, людина та рід, материнське та батьківське право, єдиноладдя та демократія, злочин та кара та ін.

Художні особливості трагедії Есхіла: статичність дії, поширені метафоричні партії хору, монолітність героїв, значна роль епічного елементу. Художнє значення

введення Есхілом другого актора. Засвоєння на пізньому етапі творчості нововведень Софокла.

“Перси” як рідкісний випадок трагедії, створеної на історичний сюжет. Уславлення афінської демократії в трагедії. Своєрідність топосу та персонажів. Образ Саламінської битви в трагедії.

“Прометей закутий” як частина втраченої трилогії. Зміна задуму внаслідок виокремлення з трилогії. Конфлікт між Прометеем та Зевсом, його тлумачення. Проблема свідомого вибору. Гіпотези про характер частин, що не дійшли до наших часів. Образи інших богів у трагедії як контрастні головному персонажу. Значення введення в дії епізоду з Іо. Хорові партії та образ Океанід в трагедії. Прометей Есхіла та Прометей Гесіода. Есхіл у витоків високого, героїчного тлумачення “вічного” образу.

“Орестея” як єдиний зразок драматичної трилогії, що зберіглася. Встановлення значення кожної з частин та зв'язків між ними.

а) **“Агамемнон”.** Своєрідність теми війни в трагедії. Підвищення майстерності Есхіла у створенні персонажів. Образи Агамемнона, Клітемнестри, Кассандри в трагедії. Значення введення третього актора. Образ хору та узурпації влади у фіналі першої частини.

б) **“Хоефори”.** Образи Ореста та Електри. Образ Ореста як месника проти власного бажання. Роль стихоміфії в сцені вбивства матері. Еринії як прибічниця материнського права.

в) **“Евменіди”.** Шлях страждань героя як шлях спокути. Суд Афіни та пафос її монологів. Ствердження цінностей миру та милосердя у фіналі трилогії. Ідеологічне значення образу ареопагу. Зростання динамізму дії в трилогії.

ЛЕКЦІЯ 7. СОФОКЛ ЄВРІПІД

Софокл - драматург доби розквіту афінської демократії та початку її занепаду. Захист Софоклом ідейно-політичних та етико-естетичних засад полісу.

Людина та суспільство як провідна проблематика творчості Софокла. Зосередження уваги на долі окремого героя та підсилення інтересу до особистості людини. Зображення людей такими, “якими вони повинні бути”.

Внесок драматурга в розвиток драми. Введення третього актора, скорочення партій хору, виразника суспільної думки. Зміни у складі хору та його ролі в системі персонажів. Зростання композиційної майстерності в трагедіях Софокла. Зруйнування принципу трилогії та його ідейного підґрунтя. Роль трагічної іронії в структурі трагедії.

Трагедія **“Антигона”.** Конфлікт трагедії. Напруженість діалогів головних антагоністів. Образи Антигони та Креонта. Значення образу Гемона в трагедії. Образ та функція хору.

Трагедія **“Едіп-цар”.** Тема року та людини в трагедії. Образ пощесті як відображення доби “чуми” у Давній Греції. Майстерна побудова дії. Сцени впізнавання та перепетій в трагедії. Арістотель про Едіпа як “зразкового трагічного героя”. Символічне значення акту самозасліплення Едіпа. Значення фінальної пісні хору.

“Едіп в Колоні” як посмертний заповіт Софокла. Тема спокути провини стражданням. Образ Колону - батьківщини драматурга - в трагедії. Образи дітей Едіпа в трагедії. Відображення боротьби за владу.

Євріпід - “філософ зі сцени”, драматург кризи афінської рабовласницької демократії, підсилення в суспільстві індивідуалізму. Софістика та наслідки її поширення.

Подальший розвиток жанру трагедії. Зміна конфлікту в тригедіях Євріпіда (між суспільним та особистим; між обов’язком та пристрастю). Герой під тиском суперечливих почуттів, розвиток характеру. Зростання психологізму. Сильні жіночі характери. Зневага зовнішнього боку дії. Використання деталі для змалювання персонажу. Штучні розв’язки в фіналах (“бог з машини”). Роль монологів та діалогів у Євріпіда (наближення мови до розмовної). Виникнення “монодій” та зниження ролі хору (висловлення самим героєм власних почуттів). Вільне використання міфу. Тема критичного ставлення до богів.

Різновиди драматичних творів у спадщині Євріпіда: психологічна трагедія та сімейно-побутова драма (“Єлена”, “Іон”).

“Медєя”. Дегероїзація міфічних образів. Зображення людей такими, “які вони є”. Влада пристрасті над людиною. Тяжіння Євріпіда до сильних жіночих характерів.

“Іпполіт” як перша розробка конфлікту, що згодом набуде багату драматичну традицію. Люди та боги в трагедії. Драматизм образів Федри, Іпполіта. Роль монологів Федри.

“Іфігенія в Авліді”. Зразковий характер героїні. Художнє новаторство в розкритті образу: розвиток характеру, злам в стані героїні.

Критичне ставлення сучасників до Євріпіда як до “порушника” законів жанру. Знижений образ Євріпіда в комедіях Арістофана.

Вплив Євріпіда на подальший розвиток драми у двох напрямках: 1) формування патетичних трагедій паталогічних пристрастей; 2) сімейно-побутова драма, драма характеру.

ЛЕКЦІЯ 8. КЛАСИЧНА КОМЕДІЯ АРІСТОФАН

Проблема походження комедії. Структура комедії та роль хорових партій у ній. Відображення в комедії пам’яті про культ Діоніса та діонісії. Роль агона та парабаси в комедії.

Давньоаттична комедія як гостросоціальний твір з суспільно-політичною, актуальною проблематикою. Її демократизм, агітаційність, викривальний характер. Глузування з живих сучасників. Умовний, фантастичний характер фабули, гротеск та гіперболічність персонажів. Грубий жаргон, лайки та нецензурні вислови в комедіях. Роль ексоду.

Арістофан як “батько комедії”. Відображення в його комедіях кризи афінської державності. Винахідливість драматурга в створенні фабули.

Відгуки на сучасні політичні, філософські, естетичні проблеми часу. Відверта тенденційність драматурга. Особлива увага в комедіях до теми війни та миру в зв’язку з Пелопонеською війною.

Яскравий, гротескний характер головних персонажів. Комедійна розкутість персонажів у мові, пластиці. Своєрідність костюмів та масок.

“Вершники”. Тема влади та народу. Критика діяльності демагогів та Ради п’ятисот в комедії. Образ Демосу. Його метаморфоза в фіналі та відображення в ній політичних ідеалів автора. Історичні особи в комедії. Роль деталей в їх впізнаванні. Комедійний характер агонів. Образ “політичної кухні” в комедії. Гротескний образ Ковбасника. Значення фіналу комедії.

“Хмари”. Критика софістики в комедії. Образ Сократа. *Сократ історичний та Сократ аристофанівський*. Агон Правди та Кривди в комедії. Проблема виховання. Образи Стрепсіада та Фідіпіда. Значення фінальної сцени.

“Ахарняне”, “Мир”, “Лісістрата” - комедії, об’єднані антивоєнною темою. Умовний, фантастичний характер сюжетів. Селянин як ініціатор миру в перших двох комедіях. Жінки Греції в їх боротьбі за мир. Образ Лісістрати. Зображення сил, ворожих укладенню миру.

“Жаби”. Комедійний характер першої частини. Образ богу театру Діонісу. Агон трагиків в підземній царині померлих як центральна частина комедії. Оцінка трагедій Есхіла та Євріпіда. Висловлення соціально-політичних та естетичних ідеалів Аристофана у фіналі комедії.

ЛЕКЦІЯ 9. ДАВНЬОГРЕЦЬКА ПРОЗА

Витоки давньогрецької прози. Провідні **модифікації** давньогрецької прози: красномовство, історіографія, географічні описи (перипли), філософія.

Висока оцінка риторичного мистецтва в Давній Греції. Розвиток як теорії, так і практики **красномовства**. Становлення різноманітних форм красномовства: політичного, судового, епідиктичного. **Ісократ** (ритмічна організація прози, вишуканість стилю, обробка періодів), **Лісій** (майстерність оповіді, змалювання характеру), **Демосфен** (підвищена емоційність, яскравість образів, стислість, використання повторів, безлічі тропів) як найбільш яскраві представники названих форм красномовства.

Історіографія. Геродот як “батько історії”. Історія греко-перської війни. Легендарний елемент в його творах. Зображення країн Сходу. Епічний стиль розповіді.

Фукідід. Пелопоннеська війна. Історія очима свідка. “Драматичний стиль” зображення подій. Зображення історичних осіб. Функція “промов” в створенні їх особистості.

Ксенофонт про похід десяти тисяч греків на Вавилон в “Анабасісі”. Спарта в зображенні Ксенофонта. “Кіропедія” як модель виховання ідеального монарха.

Філософська проза **Платона** і **Арістотеля**. Платон як учень Сократа. Академія Платона. Трактати та діалоги Платона. Політико-філософські та поетико-естетичні погляди Платона (“Держава”, “Бенкет”). *Поетика платонівського діалогу*. Арістотель як учень Платона. Лікей Арістотеля. Прагнення конкретного аналізу та систематизації як важливий науковий принцип Арістотеля. Проблеми мистецтва та поезії в “Поетиці”. Предмет та сутність поезії, її функції, специфіка характерів, правила побудови драми, тощо. Полеміка Арістотеля з Платоном з питань мистецтва. Значення “Поетики” Арістотеля для розвитку естетичної думки Нового Часу.

ЛЕКЦІЯ 10. ЛІТЕРАТУРА ЕЛЛІНІСТИЧНОГО ПЕРІОДУ

Новий ступінь політико-економічного та історико-культурного розвитку суспільства. Занепад полісу. Втрата політичної незалежності Греції. Входження її до складу імперії Олександра Македонського.

Тенденції космополітизму та індивідуалізму в філософії та культурі. Провідні філософські школи. Розвиток нових центрів грецької культури. Олександрія як одна із столиць елліністичного світу. Культурна політика Птолемеїв. Музейон та бібліотека Олександрії. Провідні жанри, протиставлення літературної мови розмовній загальногрецькій мові (койне).

Олександрійська поезія та її особливості. Відмова від великих форм, цікавість до повсякденного життя звичайної особистості, поетизація природи, риси "вченої" поезії. "Причини" **Каллімаха**. "Ідилії" **Феокріта**. Античне розуміння жанру ідилії, різновиди, сюжети ідилій Феокріта. Зв'язок бжолістичної поезії з фольклором, увага поета до побуту, людські характери, розвиток дії, описи природи, поетизація життя на природі, художній стиль ідилій. Традиції Олександрійської поезії в "Аргонавтиках" **Аполлонія Родоського**.

Відображення етичних ідей елліністичного періоду в новоаттичній комедії. "Характери" **Теофраста**. **Менандр** як найбільш яскравий представник новоаттичної комедії. Система персонажей. Сімейна проблематика. Сюжетно-тематичні та стильові традиції сімейно-побутових драм **Євріпіда**. Зображення побуту середніх та найнижчих верств населення, гуманність новоаттичної комедії. Напруженість та інтенсивність її дії. Яскраві побутові характеристики. Роль випадку в житті людини. "Людинонеवासник", "Полюбовний суд". Значення комедій Менандра для римської та новоевропейської комедії.

ЛЕКЦІЯ 11. ГРЕЦЬКА ЛІТЕРАТУРА ПЕРІОДУ РИМСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Греція за часів римського панування. Аттікізм.

Плутарх. "Паралельні життєписи" - жанр античної біографії. Ідейно-естетична спрямованість твору Плутарха (ідеалізація класичної давнини), художній задум (розважально та водночас повчально), тематико-композиційна побудова (за тематичними асоціаціями). Майстерність психологічного портрету. Інтерес до деталі: велике через мале. Яскравість зображення. Місце Плутарха в уявленнях Нового Часу про ідеальну давнину (Л.М.Толстой. «Війна і мир», сон Ніколеньки Болконського).

Лукіан. *Майстер прозаїчної сатири. Всебічне сатиричне зображення сучасної Лукіану дійсності. Роль кіничної філософії в творчості Лукіана. Сумнів та іронія як філософсько-естетичний принцип ставлення до життя. Критика міфологічних уявлень та релігійних культур: "Розмови богів", "Морські розмови богів", "Розмови в царині мерців". Вплив Лукіана на сатиру Нового Часу.*

Пізньогрецький роман. Умовність назви жанру. Історичні та літературні витоки. Любовна тематика. Стереотипність образів, характерів, сюжетів та мотивів. Значна географія зображення подій, умовність місця та часу. Розповідь про страждання закоханих. Ідеальність почуттів. Екзотичне забарвлення. Фантастичність як відмова від повсякденної реальності та реакція на неї.

Своєрідність пастушого роману Лонга "Дафніс та Хлоя". Буколічна тема. Спадкоємність традицій "Ідилій" Феокріта. Образи закоханих, елементи психологічної розробки внутрішнього стану. Ритмічна організація тексту. Вплив пізньогрецького роману на жанри середньовічної літератури та літератури Нового Часу.

ЛЕКЦІЯ 12. ДАВНЬОРИМСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Спадкоємний характер римської культури. Прискорене проходження етапів соціально-історичного розвитку, що зазнала Греція. Своєрідність суспільного та культурного життя Риму.

Засвоєння давньогрецької міфології та літератури. Поступове самовизначення культури на спадкоємній основі у відповідності з обставинами суспільного та культурного життя Риму.

Своєрідність римської літератури: тверезий аналіз життя, загострений драматизм та трагізм, психологізм, натуралістичне та сатиричне зображення життя, тощо.

АРХАЇЧНИЙ ПЕРІОД

ДОБИ ЦАРІВ ТА СТАНОВЛЕННЯ РЕСПУБЛІКИ

Римський фольклор. Провідні різновиди пісень. Зародки драматичної поезії в фесценіах та ателані. Римські сатури. Дидактичний фольклор: прислів'я, примовки. Сатурнійський вірш давньої поезії. Перші спроби в прозі. Перевага пам'яток ділового характеру. Книги головних жерців - "Аннали". Юридичні пам'ятки ("Закон XII таблиць"). Державні угоди.

Аппій Клавдій Сліпий (к.ІV- поч.ІІІ ст.ст. до р.Хр.) як один з перших діячів культури, автор юридичних трактатів, військово-політичних промов, упорядник збірки поетичних сентенцій, реформатор в галузі орфографії.

Важлива особливість архаїчного періоду - відсутність на цьому етапі грецького впливу.

ЛІТЕРАТУРА ПЕРІОДУ РЕСПУБЛІКИ

Підсилення експансії Риму. Пунічні війни (264-241; 218-201; 149-146рр. до р.Хр.). Завоювання після першої Пунічної війни Сицилії, Корсіки, Сардинії та частини Греції. Початок еллінізації Риму. Род Сципіонів як прибічник грецького впливу. Катон Старший як голова протилежного табору.

Перші явища римської поезії на грецькому підґрунті. Лівій Андронік як перекладач "Одіссеї". Трагедії Лівія Андроніка. Літературна діяльність Гнея Невія. Гней Невій як засновник національної трагедії. Поезія Квінта Еннія. Жанрова різноманітність творчості Еннія. "Аннали" Еннія як важливе явище на шляху формування римського національного епосу.

ЛЕКЦІЯ 13. ЛІТЕРАТУРА ПЕРІОДУ РЕСПУБЛІКИ

РИМСЬКИЙ ТЕАТР. РИМСЬКА КОМЕДІЯ

Римський театр та його устрій. Організація театральних вистав. Засвоєння та переробка грецької літературної спадщини. Римський театр - професійна справа приватних осіб. *Порівняння устрою римського та давньогрецького театрів.*

Римська комедія та її різновиди: палліата і тогата.

Тит Макцій Плавт як яскравий представник палліати. Плебейський характер драматургії Плавта. Грецьке "вбрання" та римські проблеми його комедій.

Використання контамінації в сюжетотворенні. Побудова комедійного характеру (вираз внутрішнього через зовнішнє, перевага зовнішнього). Яскраві образи-типи комедій Плавта: скнара, енергійний раб, тощо. Багатий арсенал комедійних засобів Плавта: репліки в бік, "промовисті" імена, пряме звертання до публіки та включення її до дії (порушення її послідовності), тощо. Мова комедій Плавта. Комедійні кантики. "Скарб". "Воїн-хвалько". Традиції Плавта в історії європейської драми.

Публій Теренцій Афр. "Свекруха". "Брати". Близькість його комедій гуманістичному духу новоаттичної комедії. Наслідування "нової моралі" як пасивна опозиція суспільству та державі. Ставлення героїв до суспільних обов'язків. Усвідомлення припустимості слабкості особистості у разі, коли це не порушує кодексу загальноприйнятої моралі. Благородний характер традиційних масок. Відсутність "буфонного" елементу, гротескних образів, стриманість, м'який характер вирішення гострих комедійних конфліктів, "чистота" мови комедій. Традиції Теренція в історії європейської драми.

ЛЕКЦІЯ 14. ЛІТЕРАТУРА ПЕРІОДУ КРИЗИ ТА ЗАГИБЕЛІ РЕСПУБЛІКИ

Загострення внутрішніх соціальних протиріч. Повстання рабів. Оптимати та популяри. Громадянські війни. Зовнішня завойовницька політика. Суперчності між республіканською формою державної влади та нереспубліканською її сутністю.

Філософська поезія Лукреція. Художнє втілення наукової тематики. *Натурфілософські ідеї.* Зв'язок з вченням Епікура. *Вчення Лукреція про атоми та порожнечу.* Заклик до наукового пізнання світу. *Критика міфології та релігії.* *Алегорійний підхід до міфологічних оповідей.* Усвідомлення процесу розвитку суспільства від архаїчних часів до сучасності. *Драматичне сприйняття соціальних процесів доби.* *Монументальність стилю.* *Динамізм образів.* *Трагічна картина афінської пошесті як один з фінальних епізодів поеми.* *Значення поеми в історії науки та літератури.*

Розвиток прози: красномовство, історіографія, мемуарна та епістолярна література.

Ораторське мистецтво **Ціцерона.** Промови, ораторські та філософські трактати, листи Ціцерона. Республіканський ідеал громадянина в трактатах Ціцерона, його ставлення до суспільства, держави. Уявлення про дружбу, кохання, поезію. Композиція його творів. Введення драматичних епізодів. Прийом ампліфікації. "Середній" стиль промов Ціцерона, що синтезував азіанський та аттичний напрями. Ритмічність прози Ціцерона. Прийоми варіювання стилю. Внесок Ціцерона в розвиток літературної мови.

Історіографія. Гай Юлій Цезарь. "Записки про Галльську війну". "Записки про громадянську війну". Майстерність в описі життя різних народів. Виразні картини ландшафтів. Тенденційність записок. Образ володаря, що турбується про мир та прогрес. Невідповідність образу реальній картині історичних подій. Внесок Цезаря в розвиток латинської прози та літературної мови. Стилістичність, простота, лаконічність, вишуканість стилю Цезаря.

Гай Саллюстій Крісп - історик-мораліст. "Змова Катіліни". Викривання неволі нобілітету. Мужній образ ватажка повстанців. Промови героїв за зразком Фулідіда, стильова близькість до грецького попередника. "Історії" - опис подій десяти років римської історії з 78 року. Політико-філософська спрямованість творів

Саллюстія, їхня тенденційність. Теорія занепаду моралі як чинник загибелі держави. Орієнтація на ідеали республіки, критика панівних верств населення. Об'єктивність стилю як естетичний принцип та художній прийом. Яскрава образність характеристик. Драматизм та динамічність оповіді.

Значення історіографів Риму в літературному житті їхньої доби та вплив на формування європейської історіографії Нового Часу.

ЛІТЕРАТУРА ПЕРІОДУ КРИЗИ ТА ЗАГИБЕЛІ РЕСПУБЛІКИ

ЛІРИЧНА ПОЕЗІЯ. КАТУЛЛ

Лірична поезія. Літературний напрям неотериків. Ідеї відчуження від політичного життя. Спроба протиставити офіційному Риму інтимний світ дружби, кохання, поезії, краси. Звертання до традицій олександрійської поезії. Розробка малих поетичних форм. Ретельна праця над формою, метрикою, мовою.

Гай Валерій Катулл як найбільш яскравий представник неотериків. “Вчені” епілії Катулла. Ліричні вірші до Лесбії. Зображення “історії” кохання: розвиток почуттів, суперечливість внутрішнього стану. Гострота та боротьба пристрастей. Болісне відчуття нетривалості миті у житті людини. Послання друзям. Епіграми на ворогів. Внесок Катулла в розвиток поетичної мови та метрики.

ЛЕКЦІЯ 15. ЛІТЕРАТУРА ПЕРІОДУ СТАНОВЛЕННЯ ІМПЕРІЇ ЗОЛОТА ДОБА АВГУСТА

КЛАСИЧНИЙ ПЕРІОД ПОЕЗІЯ ГОРАЦІЯ ТА ОВДІЯ РИМСЬКА ЛЮБОВНА ЕЛЕГІЯ “ДОБИ АВГУСТА”

Квінт Горацій Флакк як один з визначних поетів літературного гуртку Мецената. Республіканське минуле Горація. Причини переходу на бік нової влади. Ставлення до Августа та Мецената. Філософія епікуреїзму, пропагування “золотої середини”.

Жанрова різноманітність в творчості Горація. Звернення до малих поетичних форм. Спирання на традиції грецької поезії. Поступове набуття самотності.

“Еподи”. Орієнтація на ямбічну поезію Архілоха. Інвективи проти громадянської війни та низки інших явищ соціального життя Риму. Випади проти літературних суперників. Ліричні теми еподів. “Еподи” як своєрідна прелюдія до сатир та од.

“Сатири” Горація. Полеміка з “винахідником” сатири Луцілієм. Відсутність соціально-політичної загостреності, викриття особистих недоліків, людських слабкостей, морально-філософські настанови. Декларація своїх естетичних ідей. Зв'язок сатири Горація з діатрибою. Ідеї стоїцизму та втечі від міського життя. Іронія сатир. Варіювання стилю.

“Оди”. Орієнтація на традиції Алкея, Сапфо, Анакреонта. Прояв авторського “Я”. “Римські оди”. Відгуки на політичне життя Риму. Уславлення Августа, Мецената, Римської держави. Ідеї “золотої середини”. Моралізаторство. Тема часу в одах. Своєрідність любовної лірики. Оди на тему творчості. Ода “До Мельпомени”. Тема “Пам'ятника” в європейській та вітчизняній поезії.

“Послання”. Листи як літературний жанр. Філософський характер послань. Збагачення стоїчних принципів ідеями епікуреїзму. Історико-літературне значення послань “До Августа”, “До Флори”, “До Пізонів”. Останнє послання як “Наука поезії” (“Про мистецтво поезії”). Проблематика послань: значення поезії, особистість поета, гармонія форми та змісту твору, єдність стилю, роль трагедії, характер героя, функції

хору, призначення критики та ін. Горацій та Арістотель. Нормативний характер теоретичних поглядів Горація. Сентенції як художній прийом Горація. Послання Горація як витoki класицистичних ідей.

Римська любовна елегія. Її розквіт в творчості Тібулла та Проперція. Гурток Корвіна Мессали та своєрідність його суспільно-естетичної позиції. Увага до любовного почуття як сенсу життя. Пасивна опозиція суспільству та державі. Жорстокі тематичні та стильові канони любовної елегії. Образ Делії в елегіях Тібулла. Поетизація сільського життя, риси буколік. Протест проти громадянських війн. Тібулл як співець тонкого та ніжного почуття.

Проперцій як співець пристрасного кохання. Перипетії історії кохання до Кінфії. Тяжіння до міфу в поезії Проперція. Етіологічні елегії Проперція. Поступовий перехід поета від любовної тематики до ідей цезаризму. Традиції олександрійських поетів у творчості Тібулла та Проперція. Відмінність елегій Тібулла та Проперція від ранньогрецької елегії та елегії Катутла.

Публій Овідій Назон як продовжувач традицій Тібулла та Проперція. Ставлення Овідія до ідеології принципату. Опозиція реформам Августа в галузі шлюбу.

Своєрідність любовних елегій Овідія. Декламаційно-риторичний характер елегій. Умовно-поетичний образ Корінни. Іронія та елементи пародії в елегіях Овідія.

“Героїні”, або “Героїди”. Послання міфологічних героїнь їхнім коханам. Мистецтво поетичної варіації в Овідія. Психологізм послань. Героїні як втілення глибокого, серйозного, пристрасного почуття. Дегероїзація високого міфу, спроба створити психологічний портрет. Відображення життєвої реальності як викриття зростаючого морального занепаду римського суспільства. Жартівливо-дидактичні поеми Овідія “Наука кохання” та “Ліки від кохання”. Трактат в дусі практичного керівництва елліністичної доби. Багатство психологічного досвіду. Гуманізм в зображенні та оцінці почуттів. Роль іронії в поемах.

“Метаморфози” як головний твір Овідія. Філософський задум поеми. Своєрідність композиції. Жанрова своєрідність внутрішньожанрових утворень. Засоби досягнення поетичної єдності. Пластичне зображення процесу метаморфоз. Тема кохання та її варіації в поемі. Історико-культурне значення поеми. Її ідеї та зразки в мистецтві наступних епох.

“Фасти” як поетичний римський календар. Ідеалізація римської давнини. Легенди та міфи з історії Риму. Уславлення Августа як “батька суспільства”.

Заслання Овідія та його причини. “Смутні елегії”. Поетичний розвиток теми самотності. Автопортрет. Поезія як духовна підтримка в стражданнях. Спогади про Рим. Послання до дружини та друзів. “Листи з Понту”. Звертання до Августа по допомогу. Нове в звертаннях до друзів. Томи в зображенні Овідія. Пронизлива щирість поезії періоду заслання. Яскравість описів. Зображення природи та мешканців Північного Причорномор'я. Трансформація жанру елегії в творчості Овідія. Елегії на теми творчості. Традиції Овідія в європейській та вітчизняній поезії.

ЛЕКЦІЯ 16. ЛІТЕРАТУРА ПЕРІОДУ СТАНОВЛЕННЯ ІМПЕРІЇ ЗОЛОТА ДОБА АВГУСТА ВЕРГІЛІЙ

Принципат Октавіана Августа як перехідна форма до нового державного устрою. Режим військової диктатури при зовнішньому збереженні республіканських форм

політичного та суспільного життя. Зосередження повноти влади в руках єдиної особистості, принсіпа, голови держави. Зміцнення римської державності, піднесення середніх верств рабовласників. Припинення громадянських війн. Римський мир.

Література та політико-ідеологічна пропаганда панування Августа, республіканський ідеал громадянина. Гурток Мецената. Розквіт римської літератури. Офіційна література та опозиційні настрої митців.

Вергілій. “Буколіки”. Використання та творчий розвиток традицій Феокріта. Ідеалізація селянського життя в зв'язку з реформами Августа. Пророцтво про “золоту добу” та дивовижне немовля в IV еклізії.

“Георгіки” Актуально-політичні мотиви та філософські роздуми про природу. Уславлення італійської землі та сільської праці. Їхній зв'язок з твором Гесіода.

“Енеїда” - літературний героїчний епос. Її ідейно-політична та етико-естетична (особисте підкорюється суспільному, почуття поступається обов'язку) основа. Уславлення імперії та Августа. Обґрунтування божественного походження імператорської влади. Ствердження історичної місії Риму.

Міфологічна основа поеми. Поєднання міфу з історичними подіями та особистостями Риму.

Свідома орієнтація на Гомера в поезиці твору: структура героїчного характеру, збереження зовнішньої близькості композиції (мотиви, деталі сюжету), дія в двох планах, єдина провідна риса в характері героя.

Своєрідність поеми Вергілія в порівнянні з поемами Гомера (спрямованість на сучасність, обмаль екскурсів, динамічність дії, виявлення особистості автора, психологізм, новелістичний характер пісень).

Еней як “людина долі”. Втілення в Енеї “ідеалу Августа”.

Еней та Дідона. Психологізм в зображенні пристрасті. Трагічна розв'язка історії кохання Енея та Дідони в історичній перспективі стосунків між Карфагеном та Римом. Структурно-семантичне значення опису в поемі подорожі Енея у підземну царину.

Сприйняття Вергілія в Середньовіччя та наступні епохи.

Наслідування Вергілія та пародії на його твір.

“Енеїда” Вергілія та Котляревського.

ЛЕКЦІЯ 17. ПІСЛЯКЛАСИЧНИЙ ПЕРІОД РИМСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТРАГЕДІЇ СЕНЕКИ САТИРИ ЮВЕНАЛА ТА МАРЦІАЛА “САТИРИКОН” ПЕТРОНІЯ АНТИЧНА БАЙКА

Римська імперія післякласичного періоду (I ст.- перша половина II ст.).

За зовнішньою величчю - розвиток кризових явищ. Поширення ідей стоїчної філософії. Роль письменників з провінцій в літературному житті Риму. Зниження соціально активної ролі літератури. Релігійно-містичні вчення. Християнство.

Луцій Анней Сенека Політик-опозиціонер, уродженець Іспанії. Кар'єра судового та політичного оратора, її перипетії. Виховання Нерона та участь в керівництві державою до вступу Нерона на престол. Роль консула при Нероні. Ускладнення стосунків та смертний вирок Нерона Сенеці. Літературна діяльність Сенеки. Філософські твори. Ідеї Епікура в його трактатах “Про відпочинок”, “Про душевний спокій”, “Про щасливе життя”. Ідеал монарха в трактатах Сенеки “Про благодіяння”, “Про гуманість”. Ідеї стоїцизму в “Моральних листах до Луціллія”.

Суперечливість його філософських поглядів. Трагедії Сенеки. Продовження та розвиток традиції Евріпіда. "Медя", "Федра", "Агамемнон" як зразки пафосної, патетичної трагедії. Герої - носії великих пристрастей. Структура образів трагедії, статичність їхніх характерів, їхня однолінійність, риторизм. Патетика промов, широке використання великих монологів. Трагедії Сенеки як драми для читання. Сцени жорстокості та насильництва як відображення атмосфери часу. Філософські сентенції про згубність пристрастей, тиранії необмеженої влади. Вплив Сенеки на розвиток європейської драми. Доля трагедії в римській літературній традиції.

Марк Валерій Марціал, уродженець Іспанії. Талановитий майстер епіграм. Розвиток традицій Катутла, закріплення ним за жанром епіграми сатиричного змісту. Перехід від епіграми-інвективи (висміювання окремої особистості) до епіграми-сатири (висміювання людського типу). Широке зображення соціальних недоліків. Принципи побудови сатиричного образу, його співвіднесеність з суспільним ідеалом. Епіграми про клієнтелу. Епіграми на літературні теми. Жвавість та безпосередність стилю Марціала. Широке використання порівнянь, прислів'їв, примовок, тощо. Гіпербола як обов'язковий елемент поезики античної сатири. Виразність епіграмічних сентенцій Марціала.

Децим Юній Ювенал. Сатири Ювенала, що викривають звичаї вищого суспільства. Гнівний, викривальний характер сатир, спрямованих проти деспотизму та соціальних недоліків Риму. Використання гіпербол, патетичних вигуків, питань, тощо. Стильова роль риторичного пафосу. Сатири на морально-філософські теми (наближення до сатир Горація). Розвиток стоїчних ідей. Повна відмова від традицій особистої інвективи. Виразність сентенцій.

Гай Петроній Арбітр. Політична кар'єра Петронія. Становище "прибічника вишуканості" при Нероні. Звинувачення в змові Пізона. Смертний вирок.

"Сатириконе" Петронія. Фрагментарність тексту, що дійшов до наших часів. Близькість до "меніппової сатури". Образи мандрівників. Зображення різних соціальних верств населення. Панорама занепаду моралі, релігійного скептицизму, занепаду поетичного мистецтва. Пародіювання "ідилії" грецького роману. Вплив "Сатирикону" на формування та розвиток типу сатирико-побутового пригодницького роману.

Антична байка. Федр та Бабрій. Традиції езопової байки. Споконвічне та злободенне в байкових сюжетах. Історичність їх художнього трактування. Перевага людей як дійових осіб. Введення Езопа в коло персонажів байки. Наближення байки до діатриби. Акцент на моралі байки. Картини соціальної несправедливості та безправності в байках Федра. Зв'язок його творчості з філософією кінізму. Автор як філософ, що поширює ідеї стоїцизму: стоїчне розуміння долі, висока оцінка свободи, незалежності, здатності до самообмежень, тощо. Надання байці художнього характеру. Алегорична типізація, сатирична спрямованість байок. Ямбічний триметр байок Федра. Сюжети античної байки в новоевропейській літературі.

ЛЕКЦІЯ 18. РИМСЬКА ІСТОРИЧНА ПРОЗА КЛАСИЧНОГО ТА ПІСЛЯКЛАСИЧНОГО ПЕРІОДІВ

Історична проза "доби Августа". Тіт Лівій. "Історія від заснування міста". Задум епопеї. Збереження 35 книг з 142. Зображення Пунічних війн. Оспівування героїки та

патріотизму предків. Лівій як майстер масових сцен боїв та зборів. Виразність промов історичних діячів. Захист республіканських ідей. "Історія..." як джерело найдавніших римських оповідей. Ритмічність прози та багатство лексики Лівія.

Публій Корнелій Тацит як талановитий історик. "Германія" Тацита - джерело з історії, побуту, звичаїв німецьких племен I ст. "Історія", що висвітлює історію Риму від смерті Нерона до вбивства Доміціана. "Аннали" як найбільш відомий твір Тацита, що висвітлює історію Юліїв-Клавдіїв. Яскраве зображення тиранії Тіберія, Нерона та ін. Засудження форм імператорської влади та захист республіканських ідеалів. Динамізм оповіді, виразність образів, лаконічність стилю.

ПІЗНЯ РИМСЬКА ЛІТЕРАТУРА. АПУЛЕЙ

Поширення римської культури в усіх провінціях Римської імперії. Підсилення культурної ролі провінцій. Розвиток архаїчних та формалістичних тенденцій. Зацікавленість філологічними студіями. Захоплення грецькою мовою.

Гай Светоній Тарквілл. "Життєпис Цезарів". Зібрання біографічних матеріалів про представників роду Юліїв. Захоплююча оповідь. Широкі відомості про побут та звичаї імператорського Риму.

Авл Геллій. "Аттичні ночі". Зібрання цитат грецьких та римських авторів. Критика текстів письменників. Надання переваги давнім авторам. Філологічні та історико-літературні питання.

Апулей. Захоплення філософією. Надання переваги ідеалістичній філософії Платона. Трактат "Про Платона та його вчення". Вивчення історії, риторіки, природознавства, права. Ритор, поет, адвокат, наприкінці життя - жрець в Карфагені. Збірка промов "Флоріди". "Апологія" - зразок ораторського самозахисту від звинувачень у магії. Картини звичаїв в "Апології".

"**Метаморфози, або Золотий осел**". Використання фабули Лукіана. Її розвиток та збагачення. Містико-повчальний зміст історії Луція. Захоплюючий характер оповіді. Поєднання фантастики, фольклорних сюжетів, реалістичного опису життя провінційного суспільства Риму. Важлива роль вставних новел. Казка про "Амура та Психею". Панорама соціального та культурного життя. Критика релігійних звичаїв. Мовні, стилістичні і композиційні особливості роману. Манерно-риторичний стиль оповіді; стильові елементи народної поезії. Доля роману в наступні часи.

Останній літературний підйом в IV ст. Тимчасове зміцнення Римської імперії. Поширення християнства. Надання йому державного статусу. Авзоній. Клавдіан. Початок християнської літератури. Амвросій Медіоляський, Августин, Ієронім.

ЗНАЧЕННЯ АНТИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ

Історичне значення античної літератури. Доля античної спадщини в наступні століття. Античність в історії вітчизняної культури та літератури. Розвиток класичної філології як галузі філологічної науки та її найважливіші досягнення.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ПРО АНТИЧНЕ СУСПІЛЬСТВО ТА АНТИЧНУ ЛІТЕРАТУРУ АНТИЧНА МІФОЛОГІЯ

1. Особливості розвитку античного суспільства: економічні, політичні, соціальні.
2. Географія та хронологія античності. Періодизація античної літератури.

3. Найважливіші риси античної літератури.
4. Класична античність як система полісів. Значення полісної моралі для класичної Греції.
5. Характеристика долітературного періоду грецької літератури.
6. Культура Мікен та Криту. Лінійна писемність.
7. Сутність міфологічного мислення. Періоди розвитку давньогрецької міфології. Категорії міфічних героїв.
8. Провідні цикли, сюжети та персонажі давньогрецьких міфів.
9. Особливості давньоримської міфології, її генетичний зв'язок з міфами Давньої Греції.

ЗАВДАННЯ:

1. Законспектувати "Витоки давньогрецької літератури" (Глава I, ч.1-5) за підручником: Радциг С.И. История древнегреческой литературы.- М.,1982, с.29-50.
2. Ознайомитися з міфами про створення світу, боротьбу олімпійців з титанами, циклом міфів про Геракла, про аргонавтів, тощо (зробити записи в читальських шоденниках).
3. Підготувати переказ одного з міфів близько до тексту.
4. Підготувати індивідуальне повідомлення "Провідні теорії міфу у ХХ ст."

ЛІТЕРАТУРА:

1. Тронский И.М.* История античной литературы. - М.,1983.
2. Радциг С.И.* История древнегреческой литературы. - М.,1982.
3. Античная литература* / Под ред. Тахо-Годи А.А. - М., 1986.
4. Чистякова Н.А., Вулих Н.В.* История античной литературы.-М.,1972.
5. Анпеткова-Шарова Г.Г., Чекалова Е.И.* Античная литература.-Л.,1989.
6. Підлісна Г.Н.* Антична література. - К., 1992.
7. Зарубіжна література ранніх епох. Античність. Середні віки. Відродження * / За ред. Ф.І.Прокаса. - К., 1994.
8. Кун М.А. Легенди та міфи Стародавньої Греції. - К., 1967.
9. Міфи Давньої Греції / Переказ К.Гловацької. - К.,1980.
10. Парандовський Ян. Міфологія. Вірування та легенди стародавніх греків та римлян / Пер. з пол. - К., 1977.
11. Лосев А.Ф. Античная мифология в ее историческом развитии. - М., 1957.
12. Мелетинский Е.М. Поэтика мифа. - М., 1976.
13. Успенские В.Л. Мифы Древней Греции. - М.,1986.
14. Иванов Н.Н. 300 вопросов и ответов о мифологии. - Ярославль, 1997.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2-3 ДАВНЬОГРЕЦЬКИЙ ГЕРОЇЧНИЙ ТА ДИДАКТИЧНИЙ ЕПОС

1. Поняття про епос. Провідні особливості епічного стилю. Носії епічної поезії в Давній Греції.
2. Троянський цикл грецької міфології, його найважливіші події та міфологічні образи.
3. Ідейно-художній аналіз "Гліади". Особливості її композиції.
4. Двоплановість поеми: "земний" та "олімпійський" рівні. Прийоми ретардації,

* У подальшому – “ПІДРУЧНИКИ”.

особливості тропіки.

5. “Одіссея” як своєрідне продовження “Іліади”.

6. Фольклорні мотиви та образи в поемі, їхня специфіка.

7. Епічний ідеал людини в епосі Гомера. Антична епічна характеристика: Ахілл, Гектор, Агамемнон, Одисей.

8. Занепад героїчного та виникнення дидактичного епосу.

9. Характеристика творчості Гесіода. Аналіз його праці “Роботи й дні”.

10. Вставні епізоди поеми. Образ Прометея в творчості Гесіода.

ЗАВДАННЯ:

1. Вивчити напам'ять фрагмент з “Іліади”.

2. Вивчити напам'ять фрагмент з “Одіссеї”.

3. В читацькому щоденнику стисло записати зміст прочитаних текстів.

4. Підготувати індивідуальні повідомлення “Гомерівське питання” та його сучасний

стан”, “Г.Шліман та історико-культурна роль його діяльності”, “Пародійний характер поеми “Батрахоміомехія”.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ

2. История мировой литературы.- Т.1.- М.,1983.

3. Флоренсов Н.А. Троянская война и поэмы Гомера.- М.,1991.

4. Шталь И..В. Эпические предания Древней Греции.- М.,1989.

5. Клейн Л.С. Древнейшие песни “Илиады” // Вестник древней истории.- 1992, №2, с.15-31.

6. Тен Борис.Перекладаючи “Одіссею” // Вітчизна, 1963, № 10, с.164- 171.

7. Лосев А.Ф. Гомер.- М.,1960.

8. Фрейденберг О.М. Утопия: Глава из неопубликованной монографии “Семантика композиции “Трудов и дней” Гесиода” //Вопросы философии, 1990, № 5,с.141-167.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

ГРЕЦЬКИЙ ТЕАТР

ДАВНЬОГРЕЦЬКА ТРАГЕДІЯ

1. Походження грецької драми, її елементи в обрядовості. Провідні різновиди драматичних творів Давньої Греції.

2. Полісна ідеологія, її роль в становленні афінської драми. Культ Діоніса у становленні жанру трагедії. Суспільні та художні ідеали доби Перікла. Трагедія як різновид драми.

3. Устрій грецького театру.

4. Еволюція ставлення до міфів грецьких трагіків (Есхіла, Софокла, Євріпіда): пряме запозичення, переусвідомлення міфологічного змісту, критика міфів.

5. Загальна характеристика творчості Есхіла. Трагедія “Прометей прикутий”, образ Прометея.

6.Фіванський цикл міфів, його філософська та художня специфіка, переусвідомлення в трагедіях Есхіла “Семеро проти Фів”, Софокла “Едіп-цар”, “Антігона”.

7. Жіночі характери Євріпіда: Медея, Електра, Іфігенія,Єлена, тощо.

8. Провідні особливості давньогрецької трагедії. Арістотель про трагедію.

ЗАВДАННЯ:

1. Вивчити напам'ять фрагменти з трагедій Есхіла "Прометей закутий", Софокла "Антигона".
2. В читацькому щоденнику записати зміст прочитаних фіванських міфів та прочитаних трагедій.
3. Підготувати індивідуальне повідомлення "Антична трагедія на сучасній сцені", "Образ Прометея в культурі наступних епох".

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ.
2. Головня В.В. История античного театра. - М., 1972.
3. Каллистов Д.П. Античный театр. - Л., 1970.
4. Ярхо В.Н. Античная драма. - М., 1990.
5. Ярхо В.Н. Драматургия Эсхила и некоторые проблемы древнегреческой трагедии. - М., 1978.
6. Ярхо В.Н. Трагедия Софокла "Антигона". - М., 1986.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

АНТИЧНА ЛІРИКА

1. Соціально-історичне походження та загальна характеристика давньогрецької лірики. Історичні етапи розвитку лірики. Система різновидів давньогрецької лірики.
2. Декламаційна лірика Давньої Греції, провідні жанри та її представники.
3. Характеристика поезії Алкея і Сапфо.
4. Основні якості поезії Анакреонта.
5. Хорова лірика та її представники.
6. Олександрійська поезія, її специфіка, представники.
7. Літературна спадщина Катулла.

ЗАВДАННЯ:

1. Вивчити напам'ять по одному з віршованих перекладів грецьких та римських поетів (за власним вибором).
2. Законспектувати "Класична лірика" (ч.І, розд.V-VII) за підручником: Античная литература / Под ред. Тахо-Годи А.А. - М., 1986, с.85-90: "Монодична лірика", "Хорова лірика" (Ч.І, розд.І, гл.І, ч.3) за підручником Тронский И.М. История античной литературы. - М., 1983.
3. Підготувати індивідуальне повідомлення "Перші римські поети", "Тібулл та Проперцій – майстри римської елегії".

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ
2. Ярхо В.Н., Полонская К.Н. Античная лирика. - М., 1967.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6
АНТИЧНА ПРОЗА

1. Зародження літературної прози. Загальна характеристика грецької прози V - IVст.ст. до р.Хр.
2. Грецька історіографія. Порівняльний аналіз "Історії" Геродота та "Історії" Фукидіда.
3. Ораторське мистецтво Давньої Греції. Видатні оратори, особливості їхніх промов. Значення ораторського мистецтва у формуванні літературної прози.
4. Історія становлення теорії літератури за пам'ятками філософської прози Платона та Аристотеля..
5. Пізногрецький роман. Специфіка роману Лонга "Дафніс і Хлоя".
6. Красномовство у Давньому Римі. Ораторське мистецтво Ціцерона.
7. Римська історіографія I ст. до р.Хр.: провідні представники та твори, їхня характеристика.

ЗАВДАННЯ:

1. Законспектувати "Філософський діалог. Теорія поезії" (Ч.1, розд.ІІ, гл.ІІІ, п. 3) за підручником: Тронский И.М. История античной литературы.- 4-е изд.- М., 1983.- С.179-187.
2. Підготувати індивідуальне повідомлення "Антична байка: еволюція жанру та представники", "Поетика платонівського діалогу", "Ксенофонт як засновник життєпису ідеалізованого образу видатного діяча", "Римська історіографія", "Епістолярна спадщина Сенеки", "Порівняння твору Лукіана "Осел" та роману Апулея "Метаморфози", "Значення вставних новел у романі Апулея "Метаморфози", "Філософська концепція Лукреція та вчення Епікура".

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ.
2. Кузнецова Т.П., Миллер Г.А. Античная эпическая историография. Геродот. Тит Ливий. - М., 1984.
3. Гусейнов Г.Ч. Драматургический метод Платона. -М., 1981.
4. Аристотель и античная литература // Под ред. М.Л.Гаспарова.- М., 1978.
5. Античный роман.- М., 1969.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7
АНТИЧНА КОМЕДІЯ

1. Фольклорні витоки комедії. Загальна характеристика давньогрецької комедії.
2. Творчість Арістофана. Комедії "Вершники", "Ови", "Хмари", "Жаби". Значення творчості Арістофана для подальшого розвитку комедії.
3. Новоаттична комедія. Творчість Менандра.
4. Плавт - видатний римський комедіограф. Особливості його комедій.
5. Драматургічна концепція Теренція, характеристика його комедій.

ЗАВДАННЯ:

1. Законспектувати "Походження та розвиток комедії до Арістофана" (Ч.1, гл.ХІІІ) // Античная литература/ Под ред. Тахо-Годи А.А. - 4-е изд.- М., 1986, с.148-152.
2. Законспектувати "Театральна справа в Римі" (Ч.ІІ, розд.ІV, п. 5) // Тронский И.М. История античной литературы.- 4-е изд.- М., 1983.- С.301-303.
3. Підготувати індивідуальне повідомлення "Сократ історичний і Сократ арістофанівський", "Театр у Давньому Римі", "Доля трагедії в римській

літературній традиції”, “*Медея*” Євріпіда і “*Медея*” Сенеки”.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ.
2. Головня В.В. История античного театра.- М.,1972.
3. Полонская К. Античная комедия.- М.,1982.
4. Ярхо В.Н. Аристофан.- М.,1964.
5. Античность и современность: Сб. науч. статей.- М.,1972.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

РИМСЬКА ЛІТЕРАТУРА ДОБИ АВГУСТА

1. Римське суспільство і культура “доби Августа”.
2. Загальна характеристика творчості Вергілія.
3. Своєрідність поеми Вергілія “Енеїда”.
4. Лірика і сатира Горация.
5. Періодизація творчості Овідія. Характеристика твору “Метаморфози”.
6. Исторична проза доби Октавіана Августа. Характеристика творчості Тіта Лівія.

ЗАВДАННЯ:

1. Законспектувати “Римське суспільство і культура “доби Августа” (Ч.ІІ, розд.V, гл.І, п. 1) // Тронский И.М. История античной литературы.- 4-е изд.- М., 1983.- с.346-352.
2. Вивчити напам’ять фрагмент з поеми Вергілія “Енеїда”.
3. Вивчити напам’ять один з віршів Горация (бажано “До Мельпомени”).
4. Підготувати індивідуальне повідомлення “*Образ Риму в ліриці та епосі Вергілія*”, “*Ідилія в поезії Феокрита та Вергілія*”.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ.
2. Античность и современность: Сб. науч. статей.- М.,1972.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1 **

ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ

ПРО АНТИЧНЕ СУСПІЛЬСТВО ТА АНТИЧНУ ЛІТЕРАТУРУ

АНТИЧНА МІФОЛОГІЯ

1. Особливості розвитку античного суспільства: економічні, політичні, соціальні, культурні.
2. Географія та хронологія античності. Періодизація та найважливіші риси античної літератури.
3. Класична античність як система полісів. Значення полісної моралі для класичної Греції.
4. Характеристика долітературного періоду грецької літератури. Культура Мікен та Криту. Лінійна писемність.

** Плани практичних занять для спеціальності “ПМСО. Російська мова і література. Українська мова і література”.

5. Джерела вивчення античної літератури.

ЗАВДАННЯ:

1. Законспектувати “Витоки давньогрецької літератури” (Глава І, ч.1-5) за підручником: Радциг С.И. История древнегреческой литературы.- М.,1982, с.29-50.

2. Підготувати індивідуальне повідомлення *"Генріх Шліман та історико-культурна роль його діяльності"*.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Тронский И.М.* История античной литературы. - М.,1983.
2. Радциг С.И.* История древнегреческой литературы. - М.,1982.
3. Античная литература* / Под ред. Тахо-Годи А.А. - М., 1986.
4. Чистякова Н.А., Вулих Н.В.* История античной литературы.-М.,1972.
5. Анпеткова-Шарова Г.Г., Чекалова Е.И.* Античная литература-Л.,1989.
6. Підлісна Г.Н. *Антична література. - К., 1992.
7. Зарубіжна література ранніх епох. Античність. Середні віки. Відродження* / За ред. Ф.І.Прокаєва. - К., 1994.
8. Камышанова З.А., Камышанов К.А. 300 вопросов и ответов по истории и культуре Древнего мира.- Ярославль, 1998.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2 АНТИЧНА МІФОЛОГІЯ

1. Сутність міфологічного мислення. Основні періоди розвитку. Категорії міфічних героїв.
2. Культурний герой, його функції.
3. Періоди розвитку давньогрецької міфології. Пантеон богів, їхні функції.
4. Основні цикли, сюжети та персонажі міфів Давньої Греції..
5. Особливості давньоримської міфології, її генетичний зв'язок з міфами Давньої Греції.

* У подальшому – *"ПІДРУЧНИКИ"*.

ЗАВДАННЯ:

1. Ознайомитися з міфами про створення світу, боротьбу олімпійців з титанами, циклом міфів про Геракла, про аргонавтів, троянським та фіванським циклами, тощо (зробити записи в читацьких щоденниках).
2. Підготувати переказ одного з міфів близько до тексту.
3. Законспектувати або відксерокопіювати матеріали Лук'янець Н.П. Щоб не плутати Зевса з Юпітером // Всесвітня література. – 1999. - № 6. – С.28-29.
4. Підготувати індивідуальне повідомлення *"Порівняльна характеристика давньогрецької та римської міфології."*

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ.
2. Кун М.А. Легенди та міфи Стародавньої Греції. - К., 1967.
3. Міфи Давньої Греції / Переказ К.Гловацької. - К.,1980.
4. Парандовський Ян. Міфологія. Вірування та легенди стародавніх греків та римлян / Пер. з пол. - К., 1977.
5. Лосев А.Ф. Античная мифология в ее историческом развитии. - М., 1957.
6. Мелетинский Е.М. Поэтика мифа. - М., 1976.
7. Успенские В. и Л. Мифы Древней Греции. - М.,1986.
8. Иванов Н.Н. 300 вопросов и ответов о мифологии. - Ярославль, 1997.
9. Лисовый И.А., Ревеко К.А. Античный мир в терминах, именах и названиях: Словарь-справочник по истории и культуре Древней Греции и Рима.-

Минск, 1997.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3
ДАВНЬОГРЕЦЬКИЙ ГЕРОЇЧНИЙ ЕПОС
ГОМЕР “ІЛІАДА”

1. Поняття про епос. Еволюція жанру. Провідні особливості епічного стилю. Носії епічної поезії в Давній Греції.
2. Міфологічна та історична основи поеми Гомера “Іліада”. Сюжет поеми.
3. Особливості композиції “Іліади”. Двоплановість поеми: “земний” та “олімпійський” рівні.
4. Ідейно-художній аналіз “Іліади”. Художні особливості епосу Гомера.
5. Епічний ідеал людини в епосі Гомера.
6. Антична епічна характеристика: Ахілл, Гектор, Агамемнон, Одисей, Діомед.

ЗАВДАННЯ:

1. Вивчити напам'ять фрагмент з “Іліади”.
2. Підготувати індивідуальне повідомлення “Гомерівське питання”.
3. В читацькому щоденнику стисло записати зміст прочитаних міфів та тексту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ

1. История мировой литературы.- Т.1.- М.,1983.
2. Флоренсов Н.А. Троянская война и поэмы Гомера.- М.,1991.
3. Шталь И..В. Эпические предания Древней Греции.- М.,1989.
4. Клейн Л.С. Древнейшие песни “Илиады” // Вестник древней истории.- 1992, № 2, с.15-31.
5. Лосев А.Ф. Гомер.- М.,1960.
6. Пригодій С.М. Поліметодологічні підходи до прочитання “Іліади” Гомера // Всесвітня література, 1999, № 7, с.35-38.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4
ГЕРОЇЧНИЙ ТА ДИДАКТИЧНИЙ ЕПОС ДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ
ГОМЕР “ОДІССЕЯ” ГЕСІОД “РОБОТИ І ДНІ”

1. “Одіссея” як своєрідне продовження “Іліади”. Особливості її композиційної побудови.
2. Фольклорні мотиви та образи в поемі, їхня специфіка.
3. Епічний ідеал людини в епосі Гомера. Антична епічна характеристика Одиссея.
4. Занепад героїчного та виникнення дидактичного епосу.
5. Характеристика творчості Гесіода. Аналіз його праці “Роботи й дні”.
6. Вставні епізоди поеми. Образ Прометея в творчості Гесіода.

ЗАВДАННЯ:

1. Вивчити напам'ять фрагмент з “Одіссеї”.
2. В читацькому щоденнику стисло записати зміст поеми.
3. Підготувати індивідуальне повідомлення “Пародія “Війна жаб та мишей””.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ

2. История мировой литературы.- Т.1.- М.,1983.
3. Флоренсов Н.А. Троянская война и поэмы Гомера.- М.,1991.
4. Шталь И..В. Эпические предания Древней Греции.- М.,1989.

5. Тен Борис. Перекладаючи "Одіссею" // Вітчизна, 1963, № 10, с. 164- 171.
6. Лосев А.Ф. Гомер.- М., 1960.
7. Фрейденберг О.М. Утопия: Глава из неопубликованной монографии "Семантика композиции "Трудов и дней" Гесиода"//Вопросы философии, 1990, № 5, с. 141-167.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

АНТИЧНА ЛІРИКА

1. Соціально-історичне походження та загальна характеристика давньогрецької лірики. Історичні етапи розвитку лірики. Різновиди давньогрецької лірики.
2. Декламаційна лірика Давньої Греції, характеристика жанрів та її представники.
3. Характеристика поезії Алкея і Сапфо.
4. Основні якості поезії Анакреонта.
5. Хорова лірика та її представники. Творчість Піндара.

ЗАВДАННЯ:

1. Вивчити напам'ять по одному з віршованих перекладів грецьких поетів (за власним вибором): Тіртея, Архілоха, Алкея, Сапфо, Анакреонта, Піндара, Алкмана та ін.
2. Законспектувати "Класична лірика" (ч.І, розд.V-VII) за підручником Антична література / Под ред. Тахо-Годи А.А. - М., 1986, с.85-90; "Монодична лірика", "Хорова лірика" (Ч.І, розд.І, гл.І, п.3) за підручником Тронский И.М. История античной литературы. - М., 1983, с.84-90.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ
2. Ярхо В.Н., Полонская К.Н. Античная лирика.- М., 1967.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

ГРЕЦЬКИЙ ТЕАТР

ДАВНЬОГРЕЦЬКА ТРАГЕДІЯ

ЕСХІЛ

1. Походження грецької драми, її елементи в обрядовості. Провідні різновиди драматичних творів Давньої Греції.
2. Культ Діоніса і становлення жанрових різновидів драми. Трагедія як різновид драми, елементи давньогрецької трагедії.
3. Полісна ідеологія, її роль в становленні афінської драми. Суспільні та художні ідеали доби Перікла.
4. Устрій давньогрецького театру.
5. Загальна характеристика творчості Есхіла: внесок в розвиток жанру, уславлення державного устрою в "Персах", "Орестей".
6. Трагедія "Прометей прикутий", особливості композиції, особливості змалювання образів.
7. Образ Прометей як один з перших "вічних образів" світової літератури в трактовці Есхіла.
8. Художні особливості трагедій Есхіла.

ЗАВДАННЯ:

1. Вивчити напам'ять фрагмент з трагедії Есхіла "Прометей закутий".
2. В читацькому шоденнику записати зміст прочитаних трагедій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ.

2. Головня В.В. История античного театра. - М., 1972.
3. Каллистов Д.П. Античный театр.- Л., 1970.
4. Ярхо В.Н. Античная драма. - М., 1990.
5. Ярхо В.Н. Драматургия Эсхила и некоторые проблемы древнегреческой трагедии.- М., 1978.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

ГРЕЦЬКИЙ ТЕАТР

ДАВНЬОГРЕЦЬКА ТРАГЕДІЯ

СОФОКЛ ЄВРІПІД

1. Еволюція ставлення до міфів грецьких трагіків (Есхіла, Софокла, Євріпіда): пряме запозичення, переусвідомлення міфологічного змісту, критика міфів.
2. Загальна характеристика творчості Софокла. Значення його внеску в розвиток драми. Особливості проблематики, побудови системи образів.
3. Фіванський цикл міфів, його філософська та художня специфіка, переусвідомлення в трагедіях Софокла “Едіп-цар”, “Антигона”. Есхіл “Семеро проти Фів”.
4. Загальна характеристика творчої спадщини Євріпіда. Особливості його ставлення до міфології, два різновиди драматичних творів, провідна тематика та різновиди конфлікту.
5. Жіночі характери Євріпіда: Медея, Електра, Іфігенія, Єлена, тощо.
6. Провідні особливості давньогрецької трагедії. Аристотель про трагедію.

ЗАВДАННЯ:

1. Вивчити напам'ять фрагмент з трагедії Софокла “Антигона”.
2. В читачьому щоденнику записати зміст прочитаних фіванських міфів та трагедій грецьких драматургів за сюжетом цих міфів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ.
2. Головня В.В. История античного театра. - М., 1972.
3. Каллистов Д.П. Античный театр.- Л., 1970.
4. Ярхо В.Н. Античная драма. - М., 1990.
5. Ярхо В.Н. Трагедия Софокла “Антигона”.- М., 1986.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

АНТИЧНА КОМЕДІЯ

1. Фольклорні витоки комедії. Походження комедії як літературного жанру. Особливості її тематики, проблематики, образної системи, мови. Специфічні елементи комедії, особливості партії хору.
2. Загальна характеристика творчості Арістофана.
3. Антивоєнна тематика в його спадщині (комедії “Мир”, “Лісістрата”).
  1. Критика занепаду полісів у творах комедіографа (“Вершники”, “Оси”, “Хмари”).
    1. Погляди комедіографа на призначення поета та його творчості в суспільстві (“Жаби”).
      1. Значення творчості Арістофана для подальшого розвитку комедії.

ЗАВДАННЯ:

1. Законспектувати “Походження та розвиток комедії до Аристофана” (Ч.1, гл.ХІІІ)

Античная литература/ Под ред. Тахо-Годи А.А. – 4-е изд.- М.,1986, с.148-152.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ.

2. Головня В.В. История античного театра.- М.,1972.
3. Полонская К. Античная комедия.- М.,1982.
4. Ярхо В.Н. Аристофан.- М.,1964.
5. Соболевский С.И. Аристофан и его время. – М., 1957.
6. Античность и современность: Сб. науч. Статей.- М.,1972.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

ДАВНЬОГРЕЦЬКА ПРОЗА

1. Зародження літературної прози. Її фольклорні витоки. Загальна характеристика грецької прози V-IV ст.ст. до р.Хр.
2. Грецька історіографія. Порівняльний аналіз “Історії” Геродота та “Історії” Фукідіда.
3. Ораторське мистецтво Давньої Греції. Видатні оратори, особливості їхніх промов.
4. Значення ораторського мистецтва у формуванні літературної прози.
5. Історія становлення теорії літератури. Творча спадщина Платона та Аристотеля.

ЗАВДАННЯ:

1. Законспектувати “Філософський діалог. Теорія поезії” (Ч.1, розд.ІІ, Гл.ІІІ, п. 3) // Тронский И.М. История античной литературы.- 4-е изд.- М., 1983.-С.179-187.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ.

2. Кузнецова Т.П., Миллер Г.А. Античная эпическая историография. Геродот. Тит Ливий. - М.,1984.
3. Гусейнов Г.Ч. Драматургический метод Платона. - М.,1981.
4. Григорьева Н.И. Вдохновение и творчество в поэтике платоновских диалогов.- В кн.: Античная поэтика.- М.,1991, с.135-157.
5. Аристотель и античная литература / Под ред. М.Л.Гаспарова.- М.,1978.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

ЛІРИКА ЕЛЛІНІСТИЧНОГО ПЕРІОДУ

1. Загальна характеристика елліністичного періоду, провідні філософські школи.
2. Загальні тенденції культурного життя, особливості розвитку літератури, провідні жанри.
3. Олександрійська поезія, її специфіка, представники.
4. Характеристика творчої спадщини Каллімаха, Аполлонія Родоського.
5. Значення творчого внеску в розвиток олександрійської поезії Феокріта.
6. Значення творчості поетів Олександрійської школи для римської літератури та поезії Нового Часу.

ЗАВДАННЯ:

1. Прочитати за хрестоматією твори та фрагменти з творів олександрійських поетів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ.
2. Ярхо В.Н., Полонская К.П. Античная лирика.- М., 1967.
3. Чистякова Н.А. Эллинистическая поэзия.- Л., 1988.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11 ЕЛЛІНІСТИЧНА КОМЕДІЯ

1. Витоки новоаттичної комедії (соціально-побутові драми Євріпіда, “середня” комедія). Провідні теми, обов'язкові елементи сюжету, традиційні персонажі, гуманізм та демократичність новоаттичної комедії, комедії характеру.
2. Менандр як найбільш яскравий представник новоаттичної комедії. “Людиноненависник”, “Полюбовний суд”.
3. Римський театр часів республіки. Його значення в житті суспільства, особливості устрою, функції.
4. Плавт - видатний римський комедіограф. Особливості його комедій.
5. Драматургічна концепція Теренція, характеристика його комедій, особливостей стилю.
6. Значення комедій елліністичного періоду в розвитку новоевропейської драматургії.

ЗАВДАННЯ:

1. Законспектувати “Театральна справа в Римі” (Ч.ІІ, розд.ІV, п. 5) // Тронский И.М. История античной литературы.- 4-е изд.- М., 1983.-С.301-303.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ.
2. Головня В.В. История античного театра.- М.,1972.
3. Полонская К. Античная комедия.- М.,1982.
4. Савельева Л.И. Менандр и его новонайденная комедия “Угрюмец”.- Казань, 1964.
5. Античность и современность: Сб. науч. статей.- М.,1972.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 12 РИМСЬКА ЛІРИКА

1. Провідні тенденції римської літератури, її специфіка.
2. Поети-неотерики. Історичні та літературні витоки творчості Катулла.
3. Особливості поетичної спадщини Катулла: стилю, тематики, провідні жанри його поезії.
4. Загальна характеристика римського суспільства та культури “доби Августа”.
5. Лірика та сатира Горация. Художнє значення та поетичні особливості його од та послань.
6. Періодизація творчості Овідія. Декламаційний стиль його поезій. Зв'язок його “Метаморфоз” з народною поезією та міфологією. Тематично-композиційна єдність твору як втілення ідеї безсмертя, переходу одних форм в інші.
7. Розквіт римської любовної елегії в творчості Тібулла та Проперція.

ЗАВДАННЯ:

1. Вивчити напам'ять по одному з віршованих перекладів Катулла, Горация (за власним вибором).
2. Законспектувати “Римське суспільство і культура “доби Августа” (Ч.ІІ, розд.V,

гл.1, п.1) / Тронский И.М. История античной литературы.- 4-е изд.- М.,1983.- С.346-352.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ.

1. Ярхо В.Н., Полонская К.П. Античная лирика.- М., 1967.
2. Чистякова Н.А. Эллинистическая поэзия.- Л., 1988.
3. Шталь И.В. Поэзия Гая Валерия Катулла: Типология художественного мышления и образ человека.- М.,1977.
4. Борухович В.Г. Квинт Гораций Флакк. Поэзия и время.- Саратов, 1993.
5. Дримба О. Овидий. Поэт Рима и Том.- Бухарест, 1967.
6. Мирецкая Н.В., Мирецкая Е.В. Прочтем, подумаем, поспорим.- М.,1993. - С.237-267.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 13 РИМСЬКА ЛІТЕРАТУРА ДОБИ ОКТАВІАНА АВГУСТА ВЕРГІЛІЙ “ЕНЕЇДА”

1. Загальна характеристика життєвого та творчого шляху Вергілія.
2. “Буколіки”, утопічна картина “золотої доби” у IV книзі.
3. “Георгіки”, поштовх до написання, особливості композиції, літературні витоки.
4. Витоки епічної поеми Вергілія “Енеїда”. Поетизація римської доблесті, патріотичного служіння державі, величі Риму як провідна думка та пафос поеми.
5. Творче наслідування поем Гомера: “одиссея” мандрів Енея та “Іліада” його битв.
6. Своєрідність твору Вергілія.
7. Травестії “Енеїди”. Вергілій та Котляревський.

ЗАВДАННЯ:

1. Вивчити напам’ять фрагмент з поеми Вергілія “Енеїда”.
2. Записати зміст поеми в читацький щоденник.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ.

1. Ошеров С.А. История, судьба и человек в “Энеиде” Вергилия. // Античность и современность: Сб. науч. статей.- М., 1972.
2. Кочур Г. Літературна доба Вергілія.// Всесвіт, 1992, № 12, с.161-168.
3. Скорина Л.П. Вергилий в украинской литературе// Радуга, 1983, № 8, с.159-160.
4. Котляревський І. “Енеїда”

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 14 ГРЕЦЬКА ТА РИМСЬКА ПРОЗА ЕЛЛІНІСТИЧНОГО ПЕРІОДУ

1. Красномовство у Давньому Римі. Ораторське мистецтво Цицерона.
2. Римська історіографія I ст. до р.Хр.: провідні представники та твори, їхня характеристика. Гай Юлій Цезар.
3. Історична проза доби Октавіана Августа. Характеристика творчості Тита Лівія.
4. Історіографія Давнього Риму I-II ст.ст. н.е. “Порівняльні життєписи” Плутарха як жанр античної біографії.
6. Тацит як талановитий історик.

ЗАВДАННЯ:

1. Законспектувати “Історіографія I ст. до н. е.” (ч. XV, п. 1-3) за підручником:

Антична література / За ред. Тахо-Годі А.А. - К., 1976, с. 355-358.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ.

2. Кузнецова Т.П., Миллер Г.А. Античная эпическая историография. Геродот. Тит Ливий. - М., 1984.

3. Аверинцев С.С. Плутарх и античная биография. - М., 1973.

4. Дуров В.С. Художественная историография Древнего Рима. - Спб., 1993.

5. Глухов А. Поэма Лукреция "О природе вещей" // В мире книг, 1973, № 1, с.89-91.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 15

АНТИЧНИЙ РОМАН

1. Пізньюгрецький роман. Специфіка роману Лонга "Дафніс і Хля".

2. Загальна характеристика творчості Лукіана з Самосати. Аналіз його твору "Осел".

3. Загальна характеристика життя та творчості Апулея.

4. Аналіз роману "Метаморфози, або Золотий осел". Містико-повчальний характер твору. Критика релігійних вимог.

5. Панорама соціального і культурного життя.

6. Роль вставних новел. Композиційні, мовні, стилістичні особливості роману.

ЗАВДАННЯ:

1. Підготувати індивідуальне повідомлення "Порівняльний аналіз твору "Осел" Лукіана та роману "Метаморфози" Апулея".

2. Записати в читачький щоденник стисло зміст прочитаних романів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ПІДРУЧНИКИ.

2. Античний роман.- М., 1969.

3. Грабарь-Пассек М. Лонг и его буколическая повесть "Дафнис и Хля". - М., 1964, с.5-14.

4. Кваль Д. Вічна юність першоджерела (Про Дафніса і Хлою) // Жовтень, 1989, №10, с.68-69.

5. Кобів Й. Перлина античної сатири (Про "Сатирикон" Петронія) // Всесвіт, 1986, №9, с.145-147.

ТЕМИ, ЩО ВИНЕСЕНО НА САМОСТІЙНЕ ВИВЧЕННЯ

1. Значення давньогрецької міфології та античної літератури і культури для розвитку світової літератури та культури.

2. Провідні теорії міфу в ХХ ст.

3. "Гомерівське питання": його сутність, історія, сучасний стан.

4. Історико-культурна роль діяльності Г.Шлімана.

5. Пародійний характер поеми "Батрахоміомакія".

6. Історіографія Ксенофонта. "Кіропедія" як одна з перших специфічних за формою спроб відтворити біографію визначної людини.

7. Поетика платонівського діалогу.

8. Вірування та міфологія давніх римлян архаїчного періоду.

9. Перші римські поети доби ранньої республіки та значення їхньої творчості (Лівій Андронік, Гней Невій, Квінт Енній).

10. Філософська поезія Лукреція та вчення Епікура.

11. Внесок Цицерона у розвиток теорії риторики.
12. Театр у Давньому Римі. Порівняльний аналіз функцій, особливостей устрою грецького та римського театрів.
13. Тібулл та Проперцій – майстри римської любовної елегії.
14. Римська історіографія.
15. Ідилія в поетичній спадщині Феокріта та Вергілія.
16. Образ Риму в ліриці та епосі Вергілія.
17. Порівняльний аналіз “Енеїди” Вергілія та І.Котляревського.
18. Доля трагедії в Римській літературній традиції. Творча спадщина Сенеки.
19. “Медея” Євріпіда та “Медея” Сенеки.
20. Антична байка: походження жанру, його еволюція, внесок кожного з представників.
21. Порівняння твору Лукіана “Осел” та роману Апулея “Метаморфози”.
22. Значення вставних новел у романі Апулея “Метаморфози”.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ТЕРМІНИ, ЩО ЇХ МАЄ ЗАСВОЇТИ СТУДЕНТ

Агон, олександрійська поезія, алкеєва строфа, антропоморфізм, ателана, аед, буколічна поезія, гекзаметр, дельфійський оракул, дифірамб, драма, ідилія, катарсис, кініки, комедія, комос, котурни, лірика, логографи, меліка, міф, міфологія, мім, ода, орхестра, парабаса, параскеній, парод, перипетія, поліс, протагоніст, рапсод, ретардація, рецитація, сапфічна строфа, скена, скептики, софісти, стасім, стоїки, тогата, тетралогія, фалічні пісні, фесценіни, хорег, еклога, ексод, елегія, епіграма, епілій, епінікії, епісодій, епіталама, епод, епос, ямб.

УМІННЯ ТА НАВИЧКИ, ЯКІ ПОВИНЕН НАБУТИ СТУДЕНТ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ

1. Усвідомлено сприймати лекційний матеріал та поглиблювати знання з тем в процесі подальшої самостійної роботи та на практичних заняттях.
2. Читати та конспектувати необхідну літературу, формувати особистісне, індивідуальне ставлення до тексту.
3. Засвоїти основи античних міфологічних поглядів та навички реконструювання міфологічної основи літературних творів.
4. Розглядати твір в єдності форми та змісту, виходячи з античних уявлень про жанр, природу художньої творчості.
5. Засвоїти специфіку грецької та римської літератури, виходячи з особливостей історії та культури Греції та Риму.
6. Розуміти історико-літературне значення твору античності та його потенціалу “актуалізації” у сучасну добу.
7. Засвоїти імена провідних перекладачів, дослідників, найбільш авторитетних видань, серій, навчальних посібників та довідників.
8. Засвоїти наведені вище основні поняття та терміни, використовувати їх, аналізуючи художні твори та літературний процес в цілому.
9. Творчо використовувати набуті знання у професійній діяльності вчителя загальноосвітньої школи з урахуванням вікових особливостей учнів, наявних у них

знань, змісту задач вивчення античної літератури у навчальних закладах певного типу тощо.

ТВОРИ ДЛЯ ТЕКСТУАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

1. Давньогрецькі міфи (Троянський, ліванський цикли, міфи про Геракла, тощо).
2. **Гомер**. Іліада. Одиссея.
3. **Есхіл**. Прометей прикутий.
4. **Софокл**. Антігона. Едіп-цар.
5. **Евріпід**. Медея. Іпполіт. Іфігенія в Авліді.
6. **Арістофан**. Вершники. Хмари. Жаби. Мир (2-3 комедії за вибором студента).
7. **Арістотель**. Поетика.
8. **Менандр**. Полюбовний суд. Людиноненависник.
9. **Лонг**. Дафніс та Хлоя.
10. **Лукіан**. Діалоги.
11. **Плавт**. Воїн-хвалько. Скарб.
12. **Горацій**. Оди. Наука поезії.
13. **Вергілій**. Енеїда.
14. **Овідій**. Метаморфози. Сумні елегії.
15. **Сенека**. Медея. Федра.
16. **Апулей**. Метаморфози, або Золотий осел.
17. **Петроній**. Сатирикон.

ТЕКСТИ ТА ФРАГМЕНТИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАПАМ'ЯТЬ

1. Міф Давньої Греції (близько до тексту).
  2. Фрагмент з "Іліади" Гомера.
  3. Фрагмент з "Одіссеї" Гомера.
  4. Монолог (або партія хору) з трагедії Есхіла "Прометей прикутий".
  5. Монолог (або стасим I) з трагедії Софокла "Антігона".
  6. Фрагмент з поеми Вергілія "Енеїда".
  7. По одному твору Тіртея, Архілоха, Алкея, Сапфо, Анакреонта, Катулла, Горація (бажано "До Мельпомени") за вибором студента.
  8. Одна з байок античного автора (або Есопа, або Федра, або Бабрія; бажано на відомий в літературі Нового Часу сюжет, наприклад, "Вовк та Ягня") за вибором студента.
- ВСЬОГО: 14 текстів та фрагментів**

ТЕМИ РЕФЕРАТИВ, ДОПОВІДЕЙ, СПЕЦІАЛЬНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ

1. Образи олімпійських богів у давньогрецькій міфології та літературі.
2. Образи титанів у давньогрецькій міфології та літературі.
3. Тема "Людина та суспільство" в епічному співвідношенні Гомера: людина-герой-плем'я-народ.
4. Образ Одиссея в "Іліаді" та "Одіссеї" Гомера.
5. Участь мешканців Олімпа в долях гомерівських героїв.
6. Зображення сильних та вразливих сторін людської природи у міфах Троянського циклу.
7. Усвідомлення обмеженості людських можливостей у давньогрецьких міфах.
8. Міфологічні уявлення Гесіода.
9. Поетичні особливості античної лірики.

10. Устрій театру та театральних змагань у Давній Греції.
11. Фіванський цикл грецької міфології, його відображення в давньогрецькій драматургії.
12. Міф про Прометея, його інтерпретація у творчій спадщині Гесіода та Есхіла. Образ Прометея у всесвітній літературі.
13. Міф про Атрідів у культурі ХХ століття.
14. Проблема особистості та держави в трагедії Софокла “Антігона”.
15. Трагедія Софокла “Цар-Едіп”: зіткнення долі та волі людини.
16. Розробка жіночих сильних характерів Євріпідом (“Медея”, “Іфігенія в Авліді”, “Олена”).
17. Тема рабовласництва в драматургії Євріпіда.
18. “Медея” Євріпіда та “Медея” Сенеки.
19. Антична традиція в драматургії Расіна.
20. Сократ історичний та Сократ Арістофана.
21. Ораторські школи Давнього світу.
22. Поетика платонівського діалогу.
23. Філософські школи еллінізму.
24. Поетичні особливості комедій Плавта. Плавт - комедіограф римського плебосу.
25. Художня своєрідність творчості Теренція. Теренцій – комедіограф освіченої частини римського суспільства.
26. Специфіка олександрійської поезії.
27. Ідилія в поезії Феокріта та Вергілія.
28. “Записи про галльську війну” Юлія Цезаря - перша в римській літературі художня обробка автобіографічного матеріалу.
29. Художнє втілення наукової тематики в поемі Лукреція Кара “Про природу речей”.
30. Театр в античному Римі.
31. Покровительство літературі як шлях ідеологічної пропаганди принципату Августа.
32. Етико-естетичні ідеали республіканського Риму в “Енеїді” Вергілія.
33. Порівняльний аналіз “Енеїди” Вергілія та “Енеїди” І.Котляревського.
34. Особливості поезії Горація. “Наука поезії” Горація – літературний маніфест доби Августа”.
35. Сатира Горація та сатира Ювенала.
36. “Метаморфози” Овідія як художнє усвідомлення історичної реальності.
37. Жанр елегії в творчості Овідія
38. Особливості трагедій Сенеки.
39. Епістолярна спадщина Сенеки.
40. Доля трагедії в римській літературній традиції.
41. Принципи побудови сатиричних образів у епіграмах Марціала.
42. Вплив сатир Ювенала на формування жанрів європейської сатири.
43. Особливості поетики античної байки. Античні байкарі.
44. Римська елегія. Творчість Тібулла та Проперція.
45. Поезія та театр часів Нерона.
46. Порівняльний аналіз романів “Золотий осел” Апулея та “Осел” Лукіана.
47. Образ Риму в ліриці та епосі Вергілія.
48. Міф про Амура та Псіхею в східно- та західноєвропейській літературній традиції.

49. Тема “Пам’ятника” Горация в поетичній традиції (будь-якого століття, окремої національної літератури...)
50. Тема Орфея та Евридики в музичному мистецтві.
51. Тема Енея та Дідони в музичному мистецтві.
52. Анакреонтика XVIII - XIX ст.ст.
53. Образи Петронія в кіномистецтві Фелліні.
54. Поняття про “культурного героя” в грецькій міфології.
55. Провідні теорії міфу в XX столітті.
56. Антична трагедія (або комедія) на сучасній сцені.
57. Пародійний характер поеми “Батрахоміомахія” (“Війна жаб та мишей”).

ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

1. Давньогрецькі міфи, їхні різновиди та основні цикли. Вивчення міфів Стародавньої Греції на уроках літератури в 5 (6) класі середньої загальноосвітньої школи.
2. Зображення сильних та вразливих сторін людської природи у міфах Троянського циклу та їхнє вивчення у шкільному курсі.
3. Ідеал людини у зображенні Гомера та вивчення героїчного епосу Давньої Греції в школі.
4. Фольклорні образи та мотиви в “Одіссеї” Гомера. Особливості аналізу давньогрецького епосу в шкільному курсі зарубіжної літератури.
5. Організація вивчення широкомасштабного змалювання життя стародавніх греків, їхніх уявлень про світ та моральні закони в “Іліаді” та “Одіссеї” Гомера у шкільному курсі зарубіжної літератури.
6. Основні види і жанри лірики Еллади та специфіка аналізу творів найвідоміших давньогрецьких поетів на уроках позакласного читання.
7. Загальна характеристика давньогрецького театру, походження жанрів трагедії та комедії на підготовчому етапі до текстуального аналізу трагедії Есхіла в школі.
8. Аналіз образу Прометея з трагедії Есхіла “Прометей прикутий” в шкільному вивченні як уособлення ідеї героїчного служіння людям, страждання заради їхнього щастя, тираноборства та богоборства.
9. Специфіка характеристики “Порівняльних життєписів “ Плутарха як галереї паралельних портретів видатних греків і римлян на уроках зарубіжної літератури у середній загальноосвітній школі (Програма за ред. Д.С.Наливайка).
10. Особливості аналізу лафосу та провідної ідеї поеми Вергілія “Енеїда” як літературної обробки римської легенди та творчого наслідування поем Гомера у шкільному курсі зарубіжної літератури.
11. Особливості аналізу у шкільному курсі образу Енея як нового зразка ідеального героя в античному епосі
12. Розгляд у шкільному курсі теми поета, образу “пам’ятника” у поетичній спадщині Квінта Горация Флакка та його подальшої розробки у європейській літературі Нового Часу.
13. Особливості вивчення у загальноосвітній школі “Метаморфоз” як найголовнішого твору Овідія.

14. Вивчення у загальноосвітній школі античної байки як скарбниці сюжетів для наступних епох. (Жанр байки в античній літературі, його еволюція, найяскравіші представники.)

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поясніть, у чому полягає сутність “теорії малих пісень”, “теорії зерна”.
2. Встановіть, до якого періоду розвитку міфології належать міфи про Геракла, міф про Кроноса, міф про Діоніса.
3. Наведіть міфологічне пояснення причин розв’язання Троянської війни.
4. Поясніть значення фразеологізму “яблуко розбрату”, “троянський кінь”.
5. Хто такий Ахіллес? Поясніть значення словосполучення “ахіллесова п’ята”.
6. Назвіть причини гніву Ахіллеса в поемі “Іліада”.
7. Які події примусили Ахілла вступити в бій? Чому тільки наступного дня він мав можливість це зробити?
8. Як поставився до тіла загиблого ворога Ахілл? Що змусило його змінити згодом свої наміри?
9. Наведіть приклади найліричніших епізодів у поемі “Іліада”.
10. Двоплановість побудови поем Гомера, її значення. Якими зображені боги Гомером? На чиєму боці виступали Афіна, Гера, Афродіта, Аполлон, Посейдон? Поясніть причини їх прихильності до троянців чи ахейців.
11. Художні особливості поеми Гомера “Іліада”, зокрема охарактеризуйте прийоми ретардації.
12. Прогресивні тенденції в поемах Гомера. Особливості античної епічної характеристики (на прикладі 1-2 образів: Ахілл, Агамемнон, Гектор, Одисей).
13. Особливості композиції “Одиссеї”. Де та кому розповів про свої пригоди Одисей?
14. Поясніть, хто такі Калліпсо, Кірка, Сцілла, Харібда, Сирени.
15. У яку халепу потрапив Одисей з співвітчизниками в країні лотофагів, лістрігонів?
16. Через яку провину загинули всі супутники Одиссея?
17. Хто заважав Одиссею дістатися батьківщини? Чому? Де він затримався найдовше?
18. Чому Одиссея ніхто не міг впізнати на батьківщині? Хто та завдяки чому його впізнав?
19. Яким чином Одисей позбувся женихів? Хто йому допоміг у цій справі?
20. Провідна тематика твору Гесіода “Роботи й дні”.
21. Що підштовхнуло його до написання твору? Який прийом вперше використано ним?
22. Назвіть вставні епізоди поеми. Проаналізуйте один з них.
23. Образ Прометея в творчості Гесіода.
24. Який жанр визнався як елегія у давньогрецькій поезії? Назвіть представників цього жанру.
25. Назвіть представників монодичної лірики у Давній Греції.
26. Які теми були провідними у творчості Анакреонта?
27. Поясніть значення слів “котурни”, “орхестра”, “скена”.
28. Що означають поняття “стасім”, “епісодій”?
29. Коли саме та скільки днів відбувалися змагання драматургів?
30. Кого вважають батьком трагедії та чому?

31. Який з творів Есхіла написан не на міфологічний сюжет?
32. Хто з'являється у фіналі трагедії Есхіла перед Прометеем, з якою пропозицією?
33. Хто автор трагедії та у чому полягає конфлікт "Антигони"?
34. З чого починається трагедія Софокла "Едіп-цар"?
35. Перекажіть зміст фіналу трагедії "Едіп-цар".
36. Як звали сина царя Лая, яку долю йому наврочили?
37. Хто з давньогрецьких трагіків є майстром психологічного конфлікту?
38. Який внесок у розвиток драматургії зробив Софокл?
39. Назвіть дві сюжетні лінії, провідні мотиви та образи новоаттичної комедії.
40. У чому полягає відмінність проблематики давньоаттичної та новоаттичної комедії?
41. Чий комедії були більш популярні у Римі: Плавта чи Теренція? Поясніть свою відповідь.
42. Чому Вергілія називали християнином дохристиянського часу?
43. Де затримався найдовше у подорожі Еней?
44. Хто чинив Енею перешкоди на його шляху та чому?
45. З якою метою було написано твір "Енеїда" Вергілієм?

ПИТАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Загальне поняття про античне суспільство та античну літературу. Географія та хронологія античності.
2. Періодизація античної літератури. Періодизація грецької та римської літератур.
3. Провідні риси античної літератури.
4. Сутність міфології та міфологічного мислення. Періоди розвитку міфології. Порівняльний аналіз грецької та римської міфології.
5. Характеристика долітературного періоду грецької літератури. Культура Мікен та Криту.
6. Гомерівське питання.
7. Ідейно-художній аналіз "Іліади" Гомера.
8. "Одіссея" Гомера як своєрідне продовження "Іліади".
9. Гесіод та його поема "Роботи й дні".
10. Загальне поняття про поліс та полісну систему. Відображення полісної ідеології в античній літературі.
11. Розквіт грецької лірики. Поняття про мелос. Творчість Алкея, Сапфо, Анакреонта.
12. Хорова лірика. Піндар та його твори.
13. Декламаційна лірика. Жанрова характеристика елегії та ямбу. Творчість Тиртея та Архілоха.
14. Зародження літературної прози. Ранні різновиди прозаїчного жанру.
15. Структура грецького театру. Елементи драми в грецькій обрядовості.
16. Культурні свята на честь бога Діоніса та їхній вплив на розвиток грецької літератури.
17. Есхіл: загальний аналіз життя, творчості та світогляду.
18. Образ Прометей в творчості Есхіла та Гесіода.
19. Ідейно-художній аналіз трилогії "Орестея" Есхіла як зразка античної трилогії.
20. Загальна характеристика життя та творчості Софокла.
21. Проблема року в трагедії Софокла "Едіп-цар".
22. Проблема свідомого вибору особистості в трагедії Софокла "Антигона".

23. Фіванський цикл міфів. Аналіз трагедії Есхіла “Семеро проти Фів”.
24. Загальна характеристика творчості Євріпіда. Жанрові різновиди драматичних творів.
25. Жіночі характери в трагедіях Євріпіда “Медея”, “Слена”.
26. Витоки давньогрецької комедії. Загальна характеристика давньогрецької комедії.
27. Характеристика творчості Арістофана.
28. Аналіз комедії Арістофана “Жаби”.
29. Загальна характеристика грецької історичної прози. Порівняльний аналіз “Історій” Геродота та Фукидіда.
30. Загальна характеристика ораторської прози. Промови Лісія, Ісократ, Демосфена.
31. Загальна характеристика грецької філософської прози.
32. Загальна характеристика літератури доби еллінізму. Провідні філософські школи цього часу.
33. Олександрійська поезія. Творчість Феокрита.
34. Новоатічна комедія. Аналіз комедій Менандра “Людиноненависник”, “Полобовний суд”.
35. Характеристика “Порівняльних життєписів” Плутарха.
36. Загальні риси пізньогрецького роману. Аналіз роману Лонга “Дафніс і Хлоя”.
37. Порівняльний аналіз тенденцій грецької та римської літератур.
38. Порівняльний аналіз грецького та римського театрів.
39. Характеристика творчості Плавта.
40. Характеристика творчості Теренція.
41. Поетичні особливості творчості Катутла.
42. Загальна характеристика римської літератури доби Октавіана Августа: тенденції, функції, угруповання, представники.
43. Загальна характеристика творчості Вергілія. «Буколіки», IV еклога. “Георгіки”.
44. Ідейно-художній аналіз “Енеїди” Вергілія. Порівняння її з поемами Гомера.
45. Образ Енея як втілення нового ідеалу епічного героя.
46. Особистість та творчість Горація.
47. Періодизація творчості Овідія. Його поема “Метаморфози”.
48. Характеристика роману Апулея “Золотий осел”. Порівняння його з “Ослом” Лукіана.
49. Загальна характеристика римської історичної прози. Крисп, Цезар, Тіт Лівій, Тацит.
50. Загальна характеристика римської ораторської прози. Внесок Цицерона.

ПІДРУЧНИКИ ТА НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ

1. Тронский И.М. История античной литературы. - М., 1983.
2. Радциг С.И. История древнегреческой литературы. - М., 1982.
3. Античная литература / Под ред. Тахо-Годи А.А. - М., 1986.
4. Чистякова Н.А., Вулик Н.В. История античной литературы. - М., 1972.
5. Анпеткова-Шарова Г.Г., Чекалова Е.И. Античная литература - Л., 1989.
6. Підлісна Г.Н. Антична література. - К., 1992.
7. Зарубіжна література ранніх епох. Античність. Середні віки. Відродження / За ред. Ф.І.Прокаєва. - К., 1994.

8. Антична література /За ред. Тахо-Годі А.А. - К., 1976.
9. Антична література: Хрестоматія. - К., 1968.
10. Антична література: Хрестоматія. 5-9 кл./ Уклад. М.Борецький – Львів, 1998.
11. Дератани Н.Ф., Тимофеева Н.А. Хрестоматия по античной литературе для вузов: В 2-х тт. - М., 1965.
12. Федоров Н.А., Мирошниченкова В.И. Античная литература. Рим: Хрестоматия. - М., 1981.
13. Античная литература. Рим: Антология: В 2-х чч. / Сост. Н.А.Федоров, В.И.Мирошниченкова.- М., 1988.
14. Античная литература. Греция: Антология: В 2-х чч / Сост. Н.А.Федоров, В.И.Мирошниченкова.- М., 1989.

НАУКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Куманецкий К. История культуры Древней Греции и Рима. - М., 1990.
2. Боннар А. Греческая цивилизация. - М., 1958-1962.- Т. 1-3.
3. История мировой литературы.- Т.1.- М., 1983.
4. Гаспаров М.Л. Занимательная Греция.- М., 1995.
5. Тахо-Годи А.А. Греческая мифология. - М., 1989.
6. Кун М.А. Легенды та міфи Стародавньої Греції. - К., 1967.
7. Мифы народов мира: В 2-х тт.- М., 1982.
8. Словарь античности / Пер. с нем. - М., 1994.
9. Мифологический словарь / Под ред. Е.М.Мелетинского.- М., 1991.
10. Парандовський Ян. Мифологія. Вірування та легенди стародавніх греків та римлян / Пер. з пол. - К., 1977.
11. Лосев А.Ф. Античная мифология в ее историческом развитии. - М., 1957.
12. Словник античної міфології.- К., 1989.
13. Аполлодор. Мифологическая библиотека.- Л., 1972.
14. Стеблин-Каменский М.И. Миф.- Л., 1976.
15. Фрейденберг О.М. Миф и литература древности.- М., 1978.
16. Вопросы античной литературы в зарубежном литературоведении.- М., 1963.
17. Мелетинский Е.М. Поэтика мифа. - М., 1976.
18. Успенские В. и Л. Мифы Древней Греции. - М., 1986.
19. Иванов Н.Н. 300 вопросов и ответов о мифологии. - Ярославль, 1997.
20. Лисовый И.А., Ревеко К.А. Античный мир в терминах, именах и названиях: Словарь-справочник по истории и культуре Древней Греции и Рима.- Минск, 1997.
21. Античность и современность: Сб. науч. статей.- М., 1972.
22. Античность в контексте современности.- М., 1990.
23. Вопросы античной литературы и классической филологии.- М., 1966.
24. Классическая филология.- М., 1959.
25. Проблемы античной культуры.- Тбилиси, 1975.
26. История греческой литературы: В 3-х тт.- М., 1946-1960.
27. Борухович В.Г. История древнегреческой литературы. Классический период.- М., 1962.
28. Дюрانت В. Жизнь Греции.- М., 1997.
29. Дюрانت В. Цезарь и Христос.- М., 1995.
30. Скржинская М.В. Древнегреческий фольклор и литература о Северном Причерноморье. - К., 1991.
31. Флоренсов Н.А. Троянская война и поэмы Гомера.- М., 1991.

32. Шталь И.В. Эпические предания Древней Греции.- М.,1989.
33. Шталь И.В. Гомеровский эпос.- М.,1975.
34. Шталь И.В. "Одиссея" - героическая поэма странствий. - М., 1978.
35. Лосев А.Ф. Гомер.- М.,1960.
36. Полонская К.П. Поэмы Гомера.- М., 1961.
37. Тренчени-Вальдапфель И. Гомер и Гесиод. - М., 1956.
38. Ярхо В.Н., Полонская К.Н. Античная лирика.- М., 1967.
39. Гринбаум Н.С. Художественный мир античной поэзии.- М., 1990.
40. Головня В.В. История античного театра. - М.,1972.
41. Аникст А. Теория драмы от Аристотеля до Лессинга. - М., 1990.
42. Каллистов Д.П. Античный театр.- Л., 1970.
43. Ярхо В.Н. Античная драма. - М.,1990.
44. Ярхо В.И. Драматургия Эсхила и некоторые проблемы древнегреческой трагедии.- М.,1978.
45. Ярхо В.Н. Трагедия Софокла "Антигона".- М.,1986.
46. Полонская К. Античная комедия.- М.,1982.
47. Ярхо В.Н. Аристофан.- М.,1954.
48. Ярхо В.Н. У истоков европейской комедии. - М., 1979.
49. Соболевский С.И. Аристофан и его время. - М., 1957.
50. Гусейнов Г.Ф. Аристофан. - М., 1988.
51. Кузнецова Т.П., Миллер Г.А. Античная эпическая историография. Геродот. Тит Ливий. - М.,1984.
52. Доватур А.И. Повествовательный и научный стиль Геродота. - Л., 1957.
53. Гусейнов Г.Ч. Драматургический метод Платона. -М.,1981.
54. Античная поэтика.- М., 1991.
55. Аристотель и античная литература / Под ред.. М.Л.Гаспарова.- М.,1978.
56. Савельева Л.И. Менандр и его новонайденная комедия "Угрюмец".- Казань, 1964.
57. Чистякова Н.А. Эллинистическая поэзия.- Л., 1988.
58. Эллинские поэмы. - М., 1963.
59. История римской литературы.- М., 1959.
60. Кнабе Г.С. Материалы к лекциям по общей теории культуры и культуре античного Рима.- М., 1993.
61. Поэтика древнеримской литературы.- М., 1989.
62. Шталь И.В. Поэзия Гая Валерия Катулла. - М.,1977.
63. Борухович В.Г. Квинт Гораций Флакк. Поэзия и время.- Саратов, 1993.
64. Дримба О. Овидий. Поэт Рима и Том.- Бухарест, 1967.
65. Мирецкая Н.В., Мирецкая Е.В. Прочтем, подумаем, поспорим.- М.,1993.
66. Гаспаров М.Л. Античная литературная басня. - М., 1971.
67. Чистякова Н.А. Античная эпиграмма.- М., 1979.
68. Дуров В.С. Жанр сатиры в римской литературе.- Л., 1987.
69. Кузнецова Т.И., Стрельникова И.П. Ораторское искусство в Древнем Риме. - М., 1976.
70. Дуров В.С.Художественная историография Древнего Рима.- Спб., 1993.
71. Аверинцев С.С. Плутарх и античная биография. - М., 1973.
72. Античный роман.- М., 1969.
73. Грабарь-Пассек М.Е. Лонг и его буколическая повесть "Дафнис и Хлоя".- М., 1964.

ЗМІСТ

Передмова.....	3
Зміст лекційного курсу.....	4
Плани практичних занять*	.....
Плани практичних занять**	22
Теми, що винесено на самостійне вивчення.....	30
Основні поняття та терміни, що їх має засвоїти студент.....	31
Уміння та навички, які повинен набути студент у процесі вивчення курсу.....	31
Твори для текстуального аналізу.....	32
Твори та фрагменти для вивчення напам'ять.....	32
Теми рефератів, доповідей, спеціальних повідомлень.....	32
Тематика курсових робіт.....	34
Питання для самоконтролю.....	35
Питання підсумкового контролю.....	36
Підручники і навчальні посібники.....	37
Наукова література.....	38

* *Плани практичних занять для спеціальності “ПМСО. Англійська мова і література. Німецька мова і література”, “ПМСО. Англійська мова і література. Основи інформатики”, “ПМСО. Англійська мова і література. Французька мова і література”, “ПМСО. Англійська мова і література. Іспанська мова і література”, “ПМСО. Німецька мова і література. Англійська мова і література”.*

** *Плани практичних занять для спеціальності “ПМСО. Російська мова і література. Українська мова і література”.*

Підписано до друку 1.03.2002. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 2,5. Наклад 300.

Друк здійснено з готового оригінал-макету у видавництві ХДПУ.
Свідцтво серія ХС №28 від 11 червня 2002 р.
Видано управлінням у справах преси та інформації облдержадміністрації.
73000. Україна, м. Херсон, вул. 40 років Жовтня 4. Тел.: (0552) 32-67-95.